

Tabor

1943 - SLOVENSKO DOMOBRANSTVO - 1993

1993

EL FORTIN

7-8

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov
TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenja Tabora SPB
predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora.

Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič
Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo
lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene
Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los
Anticomunistas Eslovenos Unidos.

Director: Ing. Antonio Matičič,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.
Propietario: Ivan Korošec

Composición, diagramación y armado:

MALIVILKO - Telefax: (54-1) 362-7215

Impresión: Talleres Gráficos VILKO S. R. L., Estados Unidos 425
(1101) Buenos Aires, Argentina, Tel. 362-7215/1346

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual N° 219.314.

NAROČNINA: Argentina \$ 15.- Južna Amerika, Evropa
in Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 18 dolarjev
(zračno paketi).

Letalska naročnina za vse države 20 dolarjev (US).

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte
na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806
(1686) Hurlingham — Buenos Aires — Argentina
Tel. 665-6654.

**KO „TABOR“ PREBERETE,
POŠLJITE GA V DOMOVINO!**

Julio-Agosto 1993 • Buenos Aires • Julij-Avgust 1993

IVAN KOROŠEC

Ireni — Ivanki Primožič — na grob

Irena, v večnost Ti govorim. Tako tihosi odšla, kakor si skoro neopazno prišla na slovensko pozornico. Skoro neopazno, toda s silno bolečino v srcu, ob divjanju in morijah Majcnovih boljševikov v Tvoji dolini. Vse žitljenje Ti je bilo odraz bolečine ob tolikih smrtih dobrih ljudi in Tvojih soborcev. In ta bolečina tesnobe se je zajedla v Tvoje telo, da si dogorela kot plamen ognja na žrtveniku.

Tam v Gorjancih sva se srečala, Irena, še veš? Mater, ki sem pustil doma, si mi nadomeščala Ti. Vsem fantom si bila mati, skrbna, dobrotna, ljubezniva, z besedo tolažbe in poguma.

Z nami si trpela žejo, lakoto, dolge pohode, napore in bolezn, rane in smrti. Z nami si slavila

znage, z nami trpela poraze. Bila si vsem svetilnik na obali teme. Tvoja luč upanja ni nikoli ugasnila, čeprav se je zdelo včasih, da ugaša vse. Noben vihar Te ni zlomil, nobeno neurje Te ni strlo. Bila si nam solnat steber — Irena, slovenska junakinja. V enem izmed zadnjih pisen si mi zaupala: „Bili ste mi bratje. Za vsakega posebej sem skrbela, ko ste odhajali v nevarnost. Za vsakim posebej se mi je orosilo oko, če se ni vrnil. So momenti, ko ste mi vsi tako blizu, ko sem spet med vami redkimi preživelimi in med bataljoni, ki so odšli. Tedaj si zaželim, da bi bila še enkrat spet doma v moji dolini. Od tam pa bi romala na božjo pot — sama, kot sem sama v življenju. Šla bi iskati vsa grobišča in pri najbolj zapuščenem bi ostala. Morda bi se kdaj kdo našel v Sloveniji, ki bi zagrebel moje kosti.“

Ne vem, draga Irena, če bi se našel kdo. Tisti, ki so te cenili, so v grobovih. Tisti, ki Te cenimo, umiramo na tujem. Onim pa, ki uživajo sadove naših žrtev, niso mar trohneče kosti. Draga Irena, Ti odhajaš, vendar ostajaš med nami. Nekoč bo Tvoje ime spet zasvetilo v vsej luči na slovenskem svetilniku in na njem bo zapisano: IRENA - Ivanka Primožič - SLOVENSKA JUNAKINJA. Irena, dopolnila si svoje poslanstvo; zato Te je poklical Gospodar življenja in Ti pripravil bogato plačilo: povečano mesto med povečanimi bataljoni.

Odpočij se Irena. Naj Ti bo lahka tuja zemlja, ki nam je dala svobode in kruha. Zbogom, draga naša Irena! Zbogom, in — na svidenje!

VINCENC UDOVČ, LJUBLJANA

Samo Rupnikov udarni bataljon

Opombe enega od udeležencev „Velikega finala“ na Koroškem z nasprotne strani

Najprvo bi rad poudaril, da sem to knjigo dobil v roke mnogo prepozno. Namreč pisec te knjige je medtem umrl. Sicer bi se gotovo spustil z njim v polemiko o vsebini knjige. Ne zavoljo strupa, ki ga še po tolikih letih zliva iz sebe, kar je posledica indoktriniranosti komunistične ideologije, marveč spričo vsebine, ki ne odgovarja resnici. Ne more in ne more pozabiti strahotnega poraza (kot sam pravi, najboljših partizanskih enot, povezanih v 14. diviziji) v bitki na Dravi — 1945. Spričo tega navaja, da so v tej bitki sodelovali dva domobranska udarna bataljona kakor tudi večja enota SS in topništvo, kar naj bi bilo opravičilo za njihov popoln poraz.

V resnici pa je v tej bitki bil udeležen samo Rupnikov udarni bataljon in en oddelek nemških flakov, po številu šest, toda vojaki tega orožja so že zahtevali vsaj domobranske kape, če že ne bi mogli dobiti tudi bluz... To zato, ker je bil ta dan 10. maj in so Nemci pred tem že kapitulirali, da jim ne bi eventualno Angleži to očitali...

Da je sodeloval v tej bitki le Rupnikov udarni bataljon je vzrok v tem, da je v tistem hipu (10. maja popoldne) le ta že dospel v dolino Drave. Saj je kot drugi dospel šele 6 do 8 ur kasneje novomeški udarni bataljon. Partizani so pa ta dan bili ob Dravi zelo nasilni do vsega vojaštva in civilistov, ki so se tam že nahajali in jih je bilo ogromno. Od domobranskega vojaštva so bile tam le razne štabne čete in posadke, ki so utrujene obtičale, ko so jih rdeči prestregli pred Dravo in zahtevali vdajo. Zaradi tega je to vojaštvo prav tako kot civili čakalo na udarne bataljone, ki so bili edini sposobni, tako fizično kot psihično, iti takoj v boj, da bi odstranili nasprotnika in napravili ustrezen kordon za prehod k Angležem v celovško kotlino. To samo mimogrede.

Glavno opombo h knjigi imam pod poglavjem: „Zadnji zločini izdajalcev“. V tem poglavju na str. 207, zadnji odstavek, piše:

„Tretji bataljon Bračičeve in ostanki drugih razbitih enot, so se morali umakniti na položaj pri Medborovnicah, ali celo onstran Bajdiške Borovnice, da bi s teh položajev preprečili prodor proti Šmarjeti in Galiciji. V tej smeri so sovražniki poskušali zabiti klin še 11. maja dopoldne, a so bili odločno odbiti, potem pa niso več poizkušali.“

Pri tem se je pisec Strle povsem izgubil in pomešal resnico, s katero so ga „nakrmili“ tedanji rdeči poveljniki. Bil pa je takole: Zjutraj 11. maja je bil prvi vod 48. čete na severnem robu Borovelj, ki je pred tem prišel iz nekoliko

oddaljenih položajev ponoči od Drave in se tam skoncentriral na večji meji misleč, da ne bo v bližino nasprotnika... Spričo tega je vod brezbrizno „celil rane“ s tem, da je komentiral padle in ranjene prejšnjega dne, menjaval orožje (tako italijansko kot angleško, zaplenjeno med boji) z odličnim nemškim, menjaval obutev itn., kar je vse bilo v bližnjem skladišču, še neizropanem od rdečih. Tako sem bil sam (kot vojak tega voda) najprej zamenjal angleški mitraljez „Bren“ za češko „zbrojevko“ in potem še čevlje. Hodili smo po štirje in štirje iz voda v to skladišče, za vsak primer... Tako smo se dobro obuli in oborožili do zob, kar sicer poprej nismo bili slabo, ali vendar smo tukaj nabrali po mili volji čisto nove avtomate „šmajser“ in dovolj municije. Samo hrane ni bilo dobiti.. Mi smo pa bili že zelo lačni in izčrpani, ker smo prejeli zadnjo „fasengo“ 8. maja pri Notranjih goricah, to je pred tremi dnevi, enako kot vsi borci Rupnikovega udarnega bataljona.

Okoli 9. ure dopoldne — pravkar smo se situirali z novim orožjem — nekdo opazi kakšnih 300 metrov pred nami, da se rdeči ukopavajo in preletavajo iz zaklona v zaklon. Ponoči smo imeli mi te položaje v oblasti. Se pravi, da so se za nami privlekli do tja, ko so opazili, da nas ni več tam. Bili smo pa blizu, ob prvih hišah z vrtovi in tako malo zakriti, kot to velja za vojaško doktrino... Bilo nas je manj od trideset. Zakaj, ne bom tu navajal. Ko to izve Lojze Krevs (legendarni podnarednik in orjak, saj je bil visok okrog dva metra. Tega pametnega, hrabrega domobranca smo bili prav tako veseli kot Vuka Rupnika, saj je seval vedno mirno, odločno. Jaz sem ga poznal še od 1942. leta, ko je prišel k Vaškim stražam v Dobrnič. Bil je sicer doma od Mirne peči.), reče odločno: „Pripravite se.“ Takoj pregleda svojo „šnelfajerco“ in šaržerje ter pogleda po vodu. Po oceni, da je vod pripravljen, saj so vse oči bile uprte v njega, je glasno poudaril: „Za menoj!“ Spešil je po meji navzdol, se povzpel čez dve ogromni cevi (gotovo kanalizacija v Dravo), za katerima je bilo prepredeno grmičevje in redka drevesa gozdčiča. Za njim smo spešili vsi ostali mirno in tiho. Drugi je bil kaplar Franc Knez (Mirenska dolina), vedno dobre volje in zelo vešč s svojim avtomatom... Tretji sem bil jaz, mitraljezec, in za menoj obvezno dva pomočnika z municijo in rezervno cevjo. Za ostale zadaj mi ni znano.

To je bila samovoljna, drzna poteza, brez vednosti oficirja, komandirja voda. Takrat ga ni bilo pri vodu; bil je nekje v štabu. Lojze Krevs je podobne poteze že večkrat prakticiral in jih vedno odlično zaključil. To pot — na žalost — ni bilo tako...

V gozdu je takoj našel stezo, ki je peljala diagonalno z ozirom na reko Dravo. Takoj je spoznal, da gosto in prepleteno, visoko grmičevje ne bo omogočalo takojšnjega razvitja v strelce. Spričo tega je nemo dal znak, naj gremo za njim. Sedaj smo se pričeli postavljati na razmik 5 metrov, kot običajno. Tako smo šli odločno drug za drugim v nadi, da bomo novo, odlično orožje kar najbolje preizkusili, saj smo ga bili noro veseli in ga pred tem poljubili.

Tako sklonjeni smo se bližali njihovim položajem, ki so bili ob robu tega gozdiča, vendar dvignjeni, saj so potekali na meji, ki je bila vse od Boroveljdo Drave. To je bilo tudi (vojaško gledano) najbolj primerno, pa so tam zasedli položaje. Tako je naše čelo že skoraj doseglo rob, ko je Lojze Krevs dal znak z roko — hitro! Vsi smo stekli. Tedaj zaropota sovražna strojnica po čelu kolone. Ta je ropotala brez prestanka. Takoj sem zaslutil, da je strellec ali neizkušen ali pa zelo nervozen... V takih primerih se troši municija iracionalno, ker krogle po večini razmeče od cilja. Toda hkrati sem opazil, da se je pred mano jurišnik (F. Knez) opotekel... Tedaj sem že tudi opazil, da se prvi (L. Krevs) drži za prsi in se seseda. Tudi avtomat je še tiščal na prsih. Torej, prvi strelci so zadeli. Kasneje nič več te strojnice...

V hipu sem na ta način postal prvi. Sedaj sem imel pred seboj dober razgled. Ko sem tekkel mimo navedenih (Kneza in Krevsa), sem pred seboj (malo z leve strani) zagledal večjo cunjo. Od tam nekje je tudi pokalo. (Do tedaj je streljala samo ta strojnica. Domnevam, naj mi bo dovoljeno, da ostali nasprotniki, tako z leve kot desne, še niso nič opazili in začutili, pa so spričo tega mirovali.) Cunja mi je bila takoj sumljiva. Med tekom sem pričel spuščati rafale v njo. Tudi eden od pomočnikov je mimo mene streljal tja, kot mi je kasneje pojasnil kam, da je cilj. Pri teh aktivnostih in naletu sem dospel do te cunje. Spoznal sem, da je to bila razrezana vreča jute, obešena na žično ograjo vrta. Poleg meje se je pokazala majhna, slaba hiša. Pred vsem tem pa kolovozna pot.

Za cunjo sem našel mitraljezca, ki je prej streljal, toda zvijočega se je v smrtnih krčih poleg prevrnjenega „Brena“. Njegovih pomočnikov nikjer. Vse se je odvijalo zelo naglo. Zavpil sem nazaj: „Tukaj „Bren“. Obrnite nazaj!“ Pri tem sem pozabil, kaj naj bi bil sedaj Bren, ko imamo vsi odlično orožje in municije na pretek. Samo dan prej bi ga z veseljem dvignil. Naglica ni vedno dobra...

Stekel sem na mejo in pomočnika za menoj. Ti so itak morali (v določeni razdalji) spremljati mitraljezca. Meja je bila tu bolj položna in vzdolž poraščena s samostojnimi visokimi grmi.

Toda, ko smo se pokazali iz gozdiča, so najbližji na meji pričeli močno streljati. Tudi mi smo istočasno, ko smo zagledali mejo, (gotovo njihovi položaji...) užgali na vse. Vedeli smo, da je nasprotnik le tu. Pri tem moram poudariti, da so se naši fantje, ko so dosegali pot, mojstrsko (brez gneče) razvijali v strelce in streljali na mejo tako pred seboj kot za naslednjega borca. Temu so pomagali najmanj trije podoficirji, ki so bili prisotni v koloni. To napravi samo praksa... To je bilo tudi odločilno, da smo bili v hipu na meji in brez izgub, kar je pokazala kasnejša analiza. Do tedaj smo ukrepali pravilno.

Sedaj se je vnel odkrit boj. Nasprotnik je takoj spoznal našo odločnost, pa se je začel pri priči umikati, sicer bi prišli povsem skupaj. To je bilo usodnejše zanje, saj smo bili blizu drug drugemu. Na segmentu prodiranja moje trojke je na meji obležal njihov pešak in blizu njega minometalec lahkega italijanskega

minometa. Začuden sem bil ob minometalcu (ne bo mi nikoli jasno, kje je bil zadet, ker je bil v mali kotanji). Ni bilo časa za ugotavljanje...

Gotovo pod vtisom prejšnjega dne (bili so pregaženi) in niso poznali našega števila (napadalcev), so se urno umikali, toda ne organizirano. Tedaj so prišli naši podoficirji do izraza in pričeli voditi boj po desetinah. Drveli smo z manjšo hitrostjo naprej kot običajno. Zakaj? Bom opisal kasneje. Vendar se je med nasprotniki našel nekdo, ki je dajal nekakšna povelja in se bolj večče gibal od mnogih. Videti je bilo, da je v škornjih, gotovo oficir... Ta je napravil, kar je mogel in tako smo imeli tretjega mrtvega. Zadel je v polno. Nekaj naših ga je vzelo na muho s kratkimi rafali in se je kmalu sesedel. Naloga je bila odvzeti mu dokumente in orožje. Posedel je med drugim simpatično pištolo Beretto. Se pravi, bil je dalj časa partizan.

Fantje so se izmenoma ustavljali, pomerjali in spuščali kratke rafale ter ne glede na izid, drveli dalje. Videti je bilo, da so med nasprotniki eni bolj večči in zagrizeni od drugih. Med njimi je bilo namreč mnogo skorajšnjih mobilizirancev, pa so se temu primerno vedli. Tudi vdajali so se. Toda kaj bi z njimi? Situacija je to rešila sama...

Pokanje samo ni bilo več tako zgoščeno kot sprva na meji, kjer smo oboji vžigali, kar se je dalo. Streljali smo v glavnem samo še mi. Nasprotnik je nekoliko vračal, vendar brez merjenja, saj je bežal, zelo bežal. Bili so nam v glavnem tarče v hrbet... Toda teren jim je omogočal umik, ker je bilo vse več grmovja. Ob Dravi celo strnjeno grmovje.

Nekako po enem kilometru so zadaj klicali ustavitev in umik. To je bil tisti „klin“, ki ga Strle omenja... Umikali smo se organizirano in smo za to porabili mnogo več časa kot za napad. Napad je trajal okrog 15 minut in umik slabe pol ure. Med umikom nazaj smo družno naštelih okrog 25 obležalih nasprotnikov. Zelo upehani smo dospeli nazaj do meje. Tretji dan brez hrane je naredil svoje... Samo volja (brez energije) ni dovolj. Vajeni sicer trdega življenja, toda...

Na meji nas je čakal komandant voda. Zgnetli smo se varno za mejo, ker je hotel vedeti, zakaj se je to zgodilo? Takoj mu je bilo povedano, kje da ležita L. Krevs in F. Knez. Nemudoma je morala četvorka tja, kjer je ves čas ob njiju (ob Knezu) bil bolničar.

Nato smo morali zasesti položaje ob meji (proti Medborovnici), kjer smo ostali tisti dan, noč in naslednji dan (12. maja) do srede popoldneva, ko so nas poklicali spet na rob Borovelj. Moje strojniško gnezdo je bilo najbolj izpostavljeno, ker je bilo tik ob Dravi. Ob povratku k Borovljam nas je dosegla (po štirih dneh) hrana, ko je komora uspela priti čez Ljubelj v Borovlje. Te smo presenečeni prejeli bore malo, ali vendar ... olajšanje.

Analiza te akcije: Nasprotna stran je utrpela okrog 25 mož in je bila postisnjena nazaj na varno razdaljo... Naša stran je imela 3 mrtve (F. Knez je podlegel po nekaj urah) ter nekaj bolj „opraskanih“ kot ranjenih. Zaseženo je bilo avtomatično orožje itn.

Epilog k navedenemu:

11. maja je bil zadnji kratki boj slovenske domobranske vojske II. svetovne vojne s komunističnimi partizani v smeri Šmarjeta. To akcijo je pisec Strle navedel takole: „...v tej smeri so sovražniki poskušali zabiti klin še 11. maja dopoldne, pa so bili odločno odbiti, potem pa niso več poizkušali“.

V tem kratkem boju in v glavnem en dan preje, je slovenska domobranska vojska z enoto Rupnikovega udarnega bataljona manifestirala svojo ogromno udarno moč, ko je ta po dolgem pohodu iz Notranjske, utrujen in brez vsake hrane ob prihodu k Borovljah, namesto k počitku šel v brezkompromisen boj in v prvem naletu zavzel vse sovražne položaje, kateri so bili potrebni in določeni. S tem neizpodbitnim dejanjem je Slovensko domobranstvo razbilo MIT o partizanski 14. diviziji (ponos slovenskega partizanstva), ko je enote te divizije do tal potolklo, vse one, ki jim ni uspelo uiti.

Kaj takega ali podobnega ni uspelo niti von Löhru s 300.000 do zob oboroženega vojaštva. Pustil se je prevarati. Prevara je bila vseskozi odlika partizanstva. Tudi hrvaška vojska ni uspela priti do Angležev. Samo slovenski domobranski vojski je uspelo prebiti partizanske položaje in oblikovati ustrezen kordon za nemoten pohod v celovško kotlino k Angležem vsemu življu, ki se je tedaj nabral med Ljubeljem in Dravo.

Tega ne more in ne more preboleti nasprotna stran, pa spričo tega navaja dodatne — izmišljene enote, ki da so pri tem sodelovale, kar je čista izmišljotina.

Pri tem zadnjem boju je padel (kot sem že preje navedel) podoficir Lojze Krevs, ki je od leta 1942 kljuboval smrti... Padel je „pošteno“! Tako se za junaka tudi spodobi. Saj je padel v naletu in še zadet držal avtomat ob sebi. Ni bil zasramovan od komunistov kasneje kot tisoči drugih po vrnitvi. Kaj takega so obvarovani samo resnični junaki Lojzetovega kova. Pokopan je z ostalimi v Borovljah. Spričo tega je pomota v Beli knjigi in drugod, kjer piše, da je bil vrnjen iz Vetrinja, kamor (kot vidimo) ni došel. Tako tudi ne vsi tisti vojaki Rupnikovega bataljona, ki so padli pri Borovljah in teh ni bilo malo... Saj, če je nasprotnikov padlo okrog 180 (tako navaja nasprotnikova stran), tudi naša stran ni bila imuna pred krogami. Toda zaradi izvežbanosti in prekaljenosti v bojih, je bilo empirično izkustvo odločilno za mnogo manjše izgube. Po približnih podatkih je bilo razmerje — ena proti pet.

Smatral sem za dolžnost napisati gornje, saj sem še edini živ, ki sem aktivno sodeloval v boju 11. maja, da bi izvedeli resnico vsaj nekateri, ki so ali še bodo brali navedeno knjigo.

Pisec Franc Strle (predpostavljam) ni kriv zapisane neresnice. Bil je zapeljan z napačnimi informacijami. Zelo škoda, da se (na žalost) podobno piše zgodovina iz polpretekle dobe...

TEMA ZA RAZMIŠLJANJE:

Med revolucijo smo imeli v domobrancih slovensko vojsko s slovenskim jezikom.

Tine Debeljak ml. „Svobodna Slovenija“, Bs. As., 24. 6. 1993

+ Vencelj Dolenc

26. junija je na svojem domu umrl Vencelj Dolenc, gorenjski domobranec, zvest član Tabora in Rožmanovega doma ter sodelavec našega glasila. Pokopan je na pokopališču Villegas pri Buenos Airesu.

Ob odprtem grobu sta se od njega poslovila g. Ivan Korošec in dr. Stanko Kociper, katerih spominske besede objavljamo v naslednjem. Po končanem cerkvenem obredu, ki ga je opravil g. župnik Jože Škerbec, je povzel besedo g. Ivan Korošec:

Permítanme decir el último Adiós a nuestro gran amigo de la familia, y permítanme decirlo en el idioma de su lejana y querida patria Eslovenia.

Dragi Vencelj! Iz naše daljne Slovenije Ti pošilja zadnji pozdrav moj oče v naslednjih besedah žalosti in slovesa:

Danes ponoči je zabrnal telefon v Ljubljani: „Vencelj odhaja!“

Cene, tako nenadno in brez slovesa. Tako so odšli tvoji in moji prijatelji. Tako nenadno so odšli 12-tisoči.

Včeraj dopoldne sem bil na žalni slovesnosti v Rogu. Popoldne pa so v Škofji Loki odkrili ploščo žrtvam komunizma. Često se mi je misel ustavljala tudi ob tebi. Danes vem, Vencelj, po slovo si prišel med vse tisoče tam ob kočevskih brezni in v Škofjo Loko in v tvojo drago domačo vas, si prišel po slovo.

Ko sem se te pri sv. daritvi spomnil in prosil za tvoje zdravje, si bil že v družbi tvojih soborcev - mučencev iz brezen.

Sedaj, ob tem težkem slovesu z nami žalujejo škofjeloški zvonovi in oznanjajo vsej Poljanski dolini, da pokopavamo velikega Slovenca-junaka, domobranca.

Kdo bi preštel tvojo silno žrtev življenja. Še mladostnega fanta te je okupator prisilil pod orožje. Da si ohranil svoj dom in domače, si se uklonil, vendar ni te zlomila tuja fronta. Kakor drzni sokol si poletel v naše svobodne gozdove, ker si mislil, da prav tam vstaja nova slovenska svoboda. Ko pa si spoznal prevaro, da je za masko svobode še hujša sužnost, si znova udaril po nasilniku in se pridružil fantom, ki so branili in umirali za tvojo dolino pod dvojnimi tiranom.

Dolga bi bila tvoja življenjska povest Vencelj, vse od tvoje zgodnje mladosti pa do one grozne noči, ko so te rablji slovenske svobode gnali na morišče. Udaril si v tretje in moč življenja je bila silnejša ob smrti.

Hvala ti Vencelj za vse. Tudi za dolgo, zvesto prijateljstvo. Za vse delo v Taboru, Rožmanovem domu, naših domovih in prireditvah!

Boli nas tvoje nenadno slovo, vendar zavest, da te je vsemogočni sprejel z bogatim plačilom našo žalost spreminja v ponos, da si bil naš in da za večno ostajaš pri nas.

Tvoji zvesti in ljubljeni soprogi, gospe Nedi in vsem tvojim, v imenu naše družine, v imenu Tabora, Rožmanovega doma in prijateljem naše doživeto sožalje!

Naj ti bo lahka ta zemlja, ki ti je bila roka materina.

Zbogom, naš dragi Vencelj! Zbogom in — nasvidenje!

Nato je pristopil k svežemu grobu dr. Stanko Kociper in se je poslovil od pokojnika s sledečimi besedami:

Dragi naš Vencelj!

Ko sem se pred natanko enim tednom s prepolno popotniško malho dragocenih doživetij med domobranskimi soborci v Združenih državah in v Kanadi spravljal na letalo, si pač nisem mogel misliti, kaj in kakšna bo moja prva naloga ob povratku. Samo ti veš, koliko prijateljev in soborcev si imel in sedaj zapuščáš tam. Pri mojem romanju od Chicaga, Waukegana, Milwaukeeja, Niagara Falls, Thorolda, St. Catharines, Hamiltona, Toronta in nazaj do Clevelanda so mi naprtali toliko pozdravov zate, da jih sam ne bi mogel nikdar obdržati v spominu. Samo ti bi vedel, kdo vse mi je natresel dobre želje, da bi ti jih ob povratku nasul iz malhe v dokaz velikega spoštovanja in zvestobe, ki si si ju v teku svojega življenja nabral med svojimi domobranskimi soborci širom zemeljske oble. Sedaj ti jih stresam kot dragoceno cvetje na grob v tujini. Sprejmi jih kot njihovo in nas vseh popotnico ljubezni na svetlo stezo pravičnih, s katere ni povratka.

To našo zvestobo in spoštovanje si si s svojim življenjem med nami več kot zaslužil. Izpričujejo ga tvoje neizbrisne stopinje med vršaci Karavank in Kamniških planin, kjer si kot mlad idealist celo partizanal, dokler ti za človeško pojmovanje nerazumljiva zloba brezbožne družčine ni na široko odprla sinjih oči, da si spoznal jasno in vodoravno smer med domobranske borce za BOGA - NAROD - DOMOVINO. In med njimi si v boju za pristno osvoboditev Slovenije iz korajžnega mladega Gorenjca postal junak. Anali tiste dobe našega narodnega občestva so polni tvoje zapuščine. Zato ne boš ostal legenda samo za tvoje ljubljene, rodne škofjeloške hribe. Vencelj, ob turobnem slovesu od nas stopaš v legendo boja slovenskega ljudstva za narodovo svobodo.

Za vse to te je že Stvarnik blagoslovil s posebnim varstvom. Pred osem-inštiridesetimi leti, prav te dni, te je rešil iz krvavih krempljev nečloveških

razzdancev, da nisi že takrat končal komaj dozorevajočega mladega življenja na križevem potu tisočev svojih domobranskih bratov v mučeništvu za opomin bodočih rodov slovenskega naroda. Zato si se zavedal, kaj si dolžan BOGU - NARODU - DOMOVINI. Zato si jim tudi daleč, daleč od domovine ostal zvest. Premnoge strani naših publikacij, ki jih bodo pravilno vrednotili šele naši zanamci, so dokaz za to. In tudi za to zvestobo te je Stvarnik blagoslovil. Dal ti je še pred smrtjo videti ljubljeno slovensko zemljico, ki se je pričela prebujati za novo prihodnost v svobodi.

Sedaj tvoje v junaških bojih in trdem delu zmučeno telo poklanjamo tuji zemlji, ki te je sprejela z ljubeznijo, ko ti je tvoja rodna Škofja Loka postala krvooločna mačeha. Sedaj si se že pridružil našim pobitim bataljonom, da boš v njihovem neumrljivem spominu kažipot svojemu slovenskemu narodu v svetlo bodočnost. — V objemu neskončne Ljubezni počivaj v miru!

Užaloščeni ženi in sestri ob nenadomestljivi izgubi našega dragega Vencija poklanjamo svoje iskreno doživeto sožalje.

Za konec govora pa je iz vrečice nasul na krsto s pokojnikovega doma prinese prsti kot blagoslov slovenske zemljice.

Dragega Vencija bomo ohranili v vednem spominu.

Vsem žalujočim naše globoko sožalje!

Taborjani

NAŠI MOŽJE

Polde Omahen — 70-letnik

Pred časom je naš prijatelj Polde dopolnil 70 let. Kar tiho je praznoval, ne da bi dal nam vedeti. Vsa leta pri clevelandskem odboru Tabor DSPB in pridno pomaga za izboljšanje pri Spominski kapelici. Vsakega prišleca Slovenske pristave osupnejo pridne roke Poldeta. Stena z imeni krajev, kjer je slovenski človek doživel kruto ponižanje — imena mladih domobrancev, ki so se uprli tuji ideji in branili svoj dom pred uničenjem. Znamenje, kakršnega je imela marsikatera vas — spomin na kak dogodek, tudi stoji tam. Tako znamenje je napravil tudi on na Pristavi, ker je čutil staro domobransko geslo: „Bog, Narod, Domovina“.

Naš slavljeneec je bil rojen v vasi Stranje - Veliki Gaber na Dolenjskem, kjer se je tudi poročil z Fani Zlajpah. Ima hčerko

Elico. Preko Francije ga je pot vodila in ga privedla leta 1960 v Cleveland.

Radi Te imamo, Polde, med nami. Clevelandski Taborjani Ti žele vse najboljše ob Tvoji 70-letnici. Naj Ti Bog da doživeti še mnogo let med nami, med soborci, ki smo dočakali strašno ponižanje, grozo in mnogi smrt.

Še enkrat, Bog s Teboj, Polde, in na mnoga leta.

Tabor DSPB

Poldetu Omahn za sedemdesetletnico

Polde,
ali je res,
da si pred let
že sedemkrat deset,
privekal v to dolino solz,
poslan in darovan
Slovcem iz nebes?

Saj si še vedno korenjak,
močan in žilav in krepak!
Mladenič danes marsikak
še daleč Tebi ni enak!

Bog dal Te
nam je vsem v Svoj dar.
Kar koli kje že rabi se,
napraviti Polde znaš prav vse.

Kako odličen si mizar!
Kako izjemno vešč zidar!
Če treba, si električar!
Še več:

nadarjen si slikar
in mojstrski kipar!

Vso skupnost si obogatil!
Domovi danes lepši so,
talent v njih Tvoj
in Tvoj trud!

Koliko dela in pobud!

Pristava naša diči se:
Kaj vse zgradile
Tvoje so roke!

Spominska plošča,
opomin,
kaj vse prestal je domobran

in križ, ki vodi v novi dan!
Kapelica in znamenje
prinašata nam up v srcé.

Slovensko sobo
ima Svet Vid.
Ne, dragi, to ni kak privid,
to je samo še en Tvoj dar
položen domu na oltar!

Pa govoriš, da nič ne znaš!
Ponižnost Sokrata imaš,
ko snuješ vedno in gradiš,
nas z zgledom svojim vse učiš.

Pokončen,
trden si kot hrast!
Boji se rdeča Te pošast,
a Ti se nikdar ne bojiš,
za svoje vzore se boriš.

Da bi še mnogo let
bil zdrav:
To danes vsakdo Ti želi!
Hvaležen sprejmi naš pozdrav
ob sedemdesetletnici!

Bog živi Te
še mnogo let
ob ženi skrbni Faniki!
„Naj se ne zmanjša Tvoj polet!“
želimo Ti prijateljji.

Za Tvoj življenjski jubilej
zahvaljen, Polde,
za prav vse!
Še dolgo dobro se imej!
Bog živi Te, Bog živi Te!

Alojzij Opeka — 80-letnik

18. junija 1913. leta je bil na Notranjskem rojen soborec Alojz Opeka, ki sedaj živi v kraju Ramos Mejía pri Buenos Airesu. Poročen je z Marijo Marolt in v zakonu se jima je rodilo osem otrok: šest hčerk in dva sina, od katerih eden je duhovnik-misijonar na daljnem Madagaskarju.

Med revolucijo je bil Alojz domobranec ter je bil vrnjen iz Vetrinja in je prišel v teharsko taborišče smrti. Na poti v nasilno smrt se je v zadnjem trenutku rešil.

Ob lanskoletnem obisku Slovenije pa je poiskal in pokazal takratno morišče — sedanje grobišče — kjer so komunistični krvoloki pobijali svoje žrtve.

To pot in iskanje je v „Družini“ (1992 - 43) popisal dr. Tine Velikonja, od koder povzemamo naslednje:

Alojz Opeka, star 79 let, oče osmih otrok, raven kot smreka in plemenitih potez, je pripravljen, da nas popelje po isti poti, ki jo je opravil pred 47. leti, če jo bo le našel. Spremlja ga žena.

Kapelice s Sočutno se ne spominja, Igričnikova kmetija bo kar prava, samo kozolec je prevelik.

„Ne, ne motim se! Takrat sem si ga dobro ogledal, čeprav je bila noč. V njem je bil velik kup čevljev in uniform in pred njim smo sedeli skoraj pol ure. Gledali smo na cesto in poslušali vodo. Nad kmetijo tamle na drugi strani smo videli obračati mali modri avtobus, s katerim so vozili civiliste, od zgoraj za robom pa se je slišalo streljanje. Vedeli smo, kaj pomeni!“

Silvo skoči v hišo, kaj je s kozolcem. Izve, da je kmalu po vojni pogorel in so postavili večjega.

Zakoračimo v hrib po kolovozu. Žena nas roti, naj ne hitimo, saj vendar vidimo, kako je mož čisto iz sebe. Bolj slabo jo potolažim, da bo ona prva, če bo že moralo koga pobrati, saj najbolj lovi sapo. Na sedlu med Dolinškovo skalo in Tirbergom, kjer se cesta prevesi v sesuti stari Hrastnik, obstanemo. Sončno jesensko popoldne, Kum je blizu, da bi se ga kar dotaknil. Koliko je sploh videl in se spominja nekdo, ki je izmučen pričakoval smrt in so na nebu svetile samo zvezde. „Tu mora biti pot v desno in navzgor!“ Zavijemo po slabo vidnem kolovozu, ki ga poznamo. Že iz prejšnjih lomastenjih po pobočju in planoti smo odkrili kraje, kjer se je lahko kaj zgodilo. Od vsega začetka nam je bila sumljiva razpoka, ki se vleče z vrha Hrastniškega hriba in

po južnem robu sadovnjaka.

Končno smo pri njej. Zmajuje z glavo: „Povsod bi lahko bilo, vendar ni pravo, je preveč položno.“ Sili na levo v mlado smrečje in breg, pa se premisli in se nam pridruži. Na koncu sadovnjaka pobočje zavija v zadnjo strmino. Kot bi odmerjal, kje bo postavil hišo, se razhodi in obstane. „Tule je bilo, tu so grobovi!“

„Po grmovju in drevju so visele rudarske svetilke. K jami so vodili vsak par posebej. Tam sta čakala samo dva. Nobenega joka ali krikov, samo strelj in naša polglasna molitev...“

Obmolkujemo. Z ženo prižgeta svečo. Molimo žalostni del rožnega venca...

Dragi soborec Lojze! Za tvojih 80 let Ti želimo še mnogo let zdravja in zadovoljstva v krogu Tvoje družine ter prijateljev in soborcev.

Jože Vrtačnik — 80-letnik

Naš slavljenec Jože je praznoval meseca aprila 80 let. Rojen je bil v Pensilvaniji v kraju Bridgeville. Sedemletnega dečka so starši odpeljali v Slovenijo, Št. Jurij pod Kumom, kjer je doraščal v ljubezni staršev in domovine. Končal je policijsko šolo z izredno dobrim uspehom. Služboval je v Ljubljani do konca vojne 1945 in se zatekel v Avstrijo, Italijo in od tam pa v Francijo v Pariz. Kot rojen Amerikanec je že leta 1947 odšel v Cleveland, kjer ga je čakalo delo v tovarni svojega bratranca. 20. maja 1950 se je poročil z Danico Mulavec. Pri sv. Vidu jih je poročil ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman. Kar štiri otroke, trije fantki in ena deklica so delali družbo skrbnemu očetu in mami.

S 65. letom se je upokojil in uživa pokoj s svojo ženo na zahodni strani mesta Cleveland. Delaven je pri društvu Tabor SPB. Tudi mnogo je pisal. Kljub letom pa še vedno posveča svoj prosti čas tej organizaciji in skrbi, da je mesečnik Tabor vedno ob pravem času razposlan.

Clevelandski Taborjani smo nate zelo ponosni in želimo, da bi še dolgo in neumorno deloval za to organizacijo. Še na mnoga leta in tople čestitke k Tvoji osemdesetletnici.

Tabor DSPB

Jože Cerar — 80-letnik

17. marca letošnjega leta je soborec Cerar dopolnil 80 let. Živi v mestu Hamilton, Kanada. Pred nekaj leti mu je umrla žena, toda zadnje čase ni več pri dobrem zdravju.

Bil je več let zvezni blagajnik Tabora. Obiskal je dvakrat Argentino, najprej sam; malo pozneje pa še z ženo. Obiskala sta soborce in prijatelje ter vaščane iz Moravč, Domžal in Dolenjskih Toplic, odkoder je bila doma njegova žena.

Dragi Jože, vsi Te imamo radi in Ti želimo zdravja in zadovoljstva ter še mnogo let v tej solzni dolini.

Peter Čarman — 70-letnik

Žedeset let predsednik dobrodelne ustanove „Rožmanov dom“ je Peter Čarman 29. julija letos obhajal svojih prvih sedemdeset let.

Peter je doma iz Hrušice pri Ljubljani in je bil najprej vaški stražar in nato domobranec.

Kot begunec se je naselil v Argentini, kjer si je s svojim marljivim delom poleg lastnega doma zgradil še tovarno. Je podjeten in dober človek, saj z vso vestnostjo rad pomaga vsem Slovincem, ki so pomoči potrebni.

Rožmanov dom in njegovi stanovalci so mu hvaležni za ves njegov trud in vse njegovo delo, ki ga v tej socialni ustanovi opravlja.

Tvoji prijatelji, soborci in zavetiščniki Ti kličejo: Še na mnoga leta, Peter!

Franjo Mejač — 75-letnik

V Zalogu pri Ljubljani se je 19. maja 1918. leta — torej še med I. svetovno vojno — rodil Franjo Mejač. Po otroških letih je končal ljudsko šolo in nato klasično gimnazijo v Ljubljani ter se je vpisal na pravno fakulteto ljubljanske univerze. Toda že po enem letu je odšel v Trzič za poštnega uradnika; a se je po nemški zasedbi Gorenjske, vrnil v Ljubljano.

Kot zavednega Slovenca ga najdemo v domobranci. Bil je v Devici Mariji v Polju, na Pijavi Gorici v Višnji gori in v udarnem višjegorskem Stamenkovičevem bataljonu. V usodni pomladi 1945. leta se je preko Suhe Krajine in Ribnice umaknil v Ljubljano.

V Zedinjene države se je naselil 1949. leta v Missouri, nato 1950 v Milwaukee, kjer je med ustanovnimi člani Triglava in katerega predsednik je bil več let. Sedaj pa je njegov častni predsednik. Od vsega začetka pa je bil predsednik društva Tabor v Milwaukee.

Ustvaril si je tudi družino: z ženo Minko imata štiri otroke — tri fante in eno hčerko, ki so vsi že poročeni.

„Tabor“ mu ob 75-letnici kar najiskreneje čestita z željo, da bi mu Bog naklonil še veliko let zdravega in srečnega življenja. Naše čestitke pa tudi veljajo njegovi ženi Minki, ki kar istega dne tudi praznuje svoj rojstni dan. Obema torej „Še na mnoga leta“!

Taborjani!

Stane Lamovšek — 70-letnik

15. avgusta 1993 bo zvesti član Tabora v Kanadi, soborec Stane Lamovšek obhajal 70-letnico svojega življenja.

Rojen je bil v vasi Svinjsko pri Šentrupertu na Dolenjskem. Lamovškova družina je bila krščanska in narodno zavedna. Stane in njegov brat Alfonz sta se pridružila prvemu ilegalnemu odredu, ki se je boril proti okupatorju in proti komunističnim partizanom, ki so morili vse, kar ni odobravalo njihovega gibanja in sistema. Posebno dobro se je boril Stane v domobranski četi sedaj že pokojnega Jožeta Jakoša ob napadu na Kočevje 9. decembra 1942. leta. Po tej hudi borbi je bil povišan v podoficirja.

Od treh bratov domobrancev je le še on živ: brat Alfonz je bil pokopan v Gaju junakov na Orlovem vrhu v Ljubljani, a brat Anton je bil iz Vetrinja vrnjen v Teharje in je tam končal svoje življenje.

Vsi soborci in prijatelji Ti želimo še mnogo zadovoljnih in srečnih let v krogu soborcev in Tvojih dragih!

Zahvala

Podpisana Mara Kolman se v svojem in v imenu svoje družine iz srca in iskreno zahvaljujem vsem društvom Tabora za vence, udeležbo pri pogrebu in prapor, ki je stal ob Ludvikovi krsti.

Enako se zahvaljujemo vsakemu posamezniku za vse molitve in darove, ki ste jih poslali za Rožmanov dom, tiskovni sklad in socialni sklad Tabora v spomin našega ljubega očka.

Še prav posebna zahvala pa še vsem Taborjanom, ki ste ga nesli k zadnjemu počitku.

V zahvalo pa Ludvik s svojimi domobranci prosi Boga za nas vse, da bomo vztrajali do konca tako, kot smo začeli — za Boga, narod in domovino!

Hvaležna,

Mara Kolman

USTANOVITEV IN ŽALOIGRA SLOVENSKEGA DOMOBRA NSTVA

*Nekaj kratkih podatkov in zaključkov za zgodovinsko gradivo
odpora slovenskega naroda proti svetovni komunistični zaroti.*

V petdesetem letu ustanovitve Slovenskega domobranstva ponatiskujemo članek, ki ga je TABOR prinesel v št. 5-9 leta 1970. - Op. ured.

Idejni oče, iniciator in ustanovitelj domobranstva je gen. Leon Rupnik.

I.

Z Vaškimi stražami in protikomunističnimi legijami za časa italijanske okupacije gen. Leon Rupnik na položaju župana mesta Ljubljane ni imel nikakšne organske zveze. Čim je dne 3. junija 1942 prevzel mesto ljubljanskega župana, se je sicer že v teku junija in julija istega leta večkrat oglasil pri njem advokat dr. Marijan Zajec in ga v imenu „Slovenske zaveze“ skušal pridobiti za to, da bi kot „najstarejši slovenski vojak prevzel vojaško organizacijo in vodstvo“. Toda gen. Leon Rupnik je takrat in tudi pozneje soudeležbo odklonil iz sledečih razlogov:

1. - Smatral je, da bi ta dejavnost bila nezdružljiva z namenom, ki ga je vodil do tega, da je prevzel mesto ljubljanskega župana. Kljub temu, da je podžupan tudi bil Italijan, je namreč bilo župansko mesto Ljubljane edini položaj, ki je pod italijansko okupacijo ostal v slovenskih rokah. Ko je prejšnji župan dr. Jure Adlešič zapustil to edino preostalo pomembno mesto, se je gen. Leon Rupnik na predlog škofa dr. Gregorija Rožmana in drugih osebnosti pri Italijanih kljub temu, da se je popolnoma zavedal odioznosti te službe za aktivnega vojaka, oprijel mesta ljubljanskega župana samo zato, ker je „čutil, da kot najstarejši vojak mora ljudstvu pomagati“. (Tisoči intervencij za interniranje, socialno skrbstvo, pomoč beguncem pred Nemci, itd., itd.)

2. - Kljub temu, da je poveljnik italijanskega XI. armadnega zbora gen. Mario Robotti takoj po nastopu županskega mesta gen. Leona Rupnika osebno naprosil, naj mu poda svoje strokovno mnenje za uničenje partizanske aktivnosti, je videl, da Italijani njegovih predlogov niso upoštevali, ampak so slovenske enote samo izigrali in vodili borbo proti komunistom tako, da je trpelo samo nedolžno ljudstvo.

3. - Preko svojega sina stot. Vuka Rupnika, ki je meseca maja 1943 prevzel

poveljstvo bataljona VS v sklopu italijanske divizije „Isonzo“, ter zeta **stot. Dejana Suvajdžića**, ki je istočasno postal poveljnik nekega drugega slovenskega bataljona v sklopu divizije „Camicie nere“, je bil na tekočem o italijanskih mahinacijah na terenu, preko **kap. freg. Janka Kregarja** pa o političnih trenjih in neenotnosti pogledov v slovenskem vodstvu, zaradi česar bi se samo kompromitiral, pomagati pa ne bi mogel ničesar.

II.

Po padcu Mussolinija je bilo vsakomur jasno, da je odpad Italije iz „Osi“ in s tem vprašanje, kaj bo s takoimenovano Ljubljansko pokrajino, ki je od dne **3. maja 1941** imela poseben „avtonomni“ status v okviru italijanskega imperija, samo še vprašanje časa.

Edini, ki se je resnosti tega položaja pravilno zavedal, pa je bil očitno samo gen. Leon Rupnik. Ko je potem s terena prejemal še poročila o popolni demoralizaciji italijanske vojske, kakor tudi, da se partizani za slučaj izpada Italije iz vojne pripravljajo za vpad v Ljubljano, se je gen. Leon Rupnik v svojstvu ljubljanskega župana že proti koncu avgusta 1943 najavil tedanjemu poveljniku XI. armadnega zbora **gen. Gastonu Gambari** in zahteval, da mu dá dovoljenje za organizacijo **meščanske straže** v Ljubljani.

Ker so po Mussolinijevem padcu seveda tudi Nemci računali s slučajem izpada Italijanov iz „Osi“, so takoj začeli podvzemati potrebne protiukrepe in prevažali močne kontingente za okrepitev svojih čet v Italijo. V tej zvezi je postala zanje posebno pomembna tudi Ljubljanska pokrajina, skozi katero je šla pglavitna oskrbovalna linija proti Trstu in dalje v Italijo. Ker so Nemci povrh nedvomno do podrobnosti poznali razmere v Ljubljanski pokrajini, sta se menda dan ali dva po Rupnikovem sestanku z Gambaro oglasila pri njem **Hptstuf. Rudolph Schluifer** in **Stuf. Schmidt** (po poreklu Ljubljančan) v zastopstvu šefa nemškega Sicherheitsdiensta (Varnostne službe) **polk. Försterja** na Bledu in ga obvestila, da se bo prihodnje dni vršil v Ljubljani sestanek med nemškim področnim poveljnikom **gen. Erwinom Rösenerjem** in poveljnikom italijanskega XI. armadnega zbora **gen. Gastonom Gambaro** in da bo na ta sestanek povabljen tudi gen. Leon Rupnik v svojstvu ljubljanskega župana.

Ob tej priložnosti je gen. Leon Rupnik obiskovalcem opisal položaj v Ljubljanski pokrajini s svojega zornega kota ter na osnovi tega, kar so počeli s slovenskim prebivalstvom v svojem okupiranem področju, izrazil skrb, kaj se bo zgodilo s tisoči beguncev in ostalim prebivalstvom, če bi Nemci zasedli tudi Ljubljansko pokrajino, ker bi vsak napačen prijem samo še bolj krepil komuniste. Prav tako je močno kritiziral način borbe, kakor so jo proti komunistom omogočali in vodili Italijani, ter iznesel svoje strokovne poglede na problem.

Obiskovalca sta se prav posebej zanimala za podrobnosti o Rupnikovi

zamisli meščanske straže za slučaj partizanskega napada na Ljubljano.

Kakor se je pozneje izkazalo, sta Schluifer in Schmidt o vsem natančno poročala na svoja nadrejena mesta, ki so v končnih instancah svoje poročilo dostavili področnemu poveljniku **gen. Erwinu Rösenerju** in Gauleiterju **dr. Friedrichu Rainerju**.

Na sestanek med **gen. Rösenerjem** in **gen. Gambaro**, ki se je vršil popoldne dan ali dva pred italijansko kapitulacijo, je **gen. Rupnika** spremljal njegov magistratni tajnik **kap. freg. René Podhorsky**.

Sestanek sam dejansko ni imel nikakšne neposredne zveze z ustanovitvijo slovenskega domobranstva in ga je treba omeniti samo zaradi tega, ker je tam **gen. Leon Rupnik** prvič srečal in spoznal **gen. Erwina Rösenerja**.

Vse, kar je **gen. Rupnik** na tem sestanku lahko storil, je bilo to, da je kot župan predočil svojo skrb za usodo Ljubljane v slučaju, če bi partizani zares poizkusili z napadom, nakar je **gen. Erwin Rösener** zaključil, da „se bosta nemška in italijanska vojska borili skupno do končne zmage nad židovstvom“ in naj **gen. Rupnik** zato „pomiri ljubljansko prebivalstvo“. Toda pri slovesu je **gen. Gaston Gambaro** Rupnikovemu tajniku **kap. freg. Renéju Podhorskemu** šepnil, naj „general Rupnika pomiri, ker bodo Italijani opravili tudi z Nemci“.

Tako je **gen. Leon Rupnik** spoznal, da sestanek ni bil nič drugega kot instancija, pri kateri sta si nemški in italijanski general, ki sta takrat gotovo že vedela vsak svoje, samo tipala obisti. Edini pozitivni rezultat je utegnil biti samo v tem, da je **gen. Rösener** osebno spoznal **gen. Rupnika** ter lahko presodil njegove politične, strokovne in človeške kakovosti, kar je potem gotovo igralo vlogo pri nadaljnjem razvijanju dogodkov v Ljubljanski pokrajini.

III.

Italijanska kapitulacija dne 8. septembra 1943 je, kakor je bilo že tolikokrat in s tolikih različnih stališč opisano, slovensko politično in vojaško vodstvo doletela popolnoma nepripravljeno, oziroma, kar je še huje, zaradi povsem neosnovanega računanja na izkrcaje zaveznikov na Jadranu, brez trohice resnosti in iz tega sledečega čuta odgovornosti.

Priznati je treba, da so se tudi v tem slučaju — kot tolikokrat prej in pozneje — zopet samo komunisti izkazali kot edini realni politiki, ozirom kot edini, ki so vedeli, kaj so hoteli. Zato niso dvakrat premišljali, kaj naj storijo, po kom naj udarijo. Ni jim bilo težko, s pomočjo italijanskega orožja udariti po tistem, ki bi jim edini lahko preprečil priti do cilja, kateri je bil postavljen na konec vojne, za katero pa so komunisti tudi pravilno presodili, da je z italijansko kapitulacijo samo še zlepa ne bo konec. Zato so s koncentriranimi silami udarili po takoimenovanih „plavih“ v **Grčaricah**, kamor jih je njihovo vodstvo poslalo „naproti zaveznikom“, in po „belih“ na **Turjaku** — s posledicami, ki so že del naše s krvjo nedolžnih pisane zgodovine.

Na nacionalni strani pa je bil, žal, zopet edini gen. Leon Rupnik, ki je položaj pravilno ocenil.

V Ljubljani sami je ob italijanski kapitulaciji nastal položaj, kakor ga nihče ni pričakoval, saj je bilo vse prepričano v izkrcanje zaveznikov na Jadranu. Namesto da bi „opravili z Nemci“, kakor je gen. Gambarar šepnil Rupnikovemu tajniku Podhorskemu komaj dan ali dva prej, je roje Italijanov v noči med 8. in 9. septembrom 1943 razorožila enota približno 400 nemških planinskih lovcev pod vodstvom nekega majorja iz 71. **Alpenjäger - Division Admont**, ki ji je poveljeval **gen. Raapke**. Ta divizija se je namreč tiste dni premikala skozi Ljubljano proti Italiji in en bataljon pribl. 400 mož je bil nastajen v Marijanišču. Pripadal je polku, ki mu je poveljeval polk. Oertel, kateri je tudi prevzel komandaturo mesta. Orožje so pustili samo manjši edinici fašistov, policiji in karabinerjem, ki so dokončno izginili z ljubljanskih ulic šele po Rupnikovem prevzemu pokrajinske uprave. — Istočasno je v palači „Slavija“ na Tyrševi cesti prevzel vodstvo nemškega Sicherheitsdiensta v Ljubljani isti **Hptstuf. Schluifer**, ki je bil nekaj dni pred tem s **Stuf. Schmidtom** pri gen. Rupniku.

Poveljnik mesta **polk. Oertel** in šef Sicherheitsdiensta **Hptstuf. Schluifer** sta se takoj dne 9. septembra 1943 oglasila pri gen. Rupniku in ga pozvala, da ostane na mestu ljubljanskega župana in skrbi, da bo mestna uprava tekla nemoteno naprej.

V teku splošnega razoroževanja so Nemci seveda razorožili tudi vse vaške stražarje in legionarje, ki so jih zatekli v Ljubljani, ali pa so se zmedeni zatekli s podeželja v mesto, ter jih zaprli na prostorih **Veleseljma** in v **Št. Vidu**.

Vsi politični in vojaški vodniki so izginili s površja zemlje. V mestu je zavladala nepopisna panika. V strahu, da bodo Nemci tudi v Ljubljani postopali kot leta 1941 na Štajerskem in Gorenjskem, so množice ljudi naprtale nahrbtnike in odhajale preko bloka, kjer so postajale lahek plen in kmalu tudi topovska krma komunistov. V tej zmedu, ko so se vsa politična in vojaška vodstva poskrila, je ostal na svojem mestu edino ljubljanski župan gen. Leon Rupnik.

Hptstuf. Schluiferja, ki je bil sedaj pri njem v spremstvu poveljnika mesta **polk. Oertla** kot šef Sicherheitsdiensta v Ljubljani, je gen. Rupnik že poznal iz za obiska, ki sta mu ga naredila skupaj s **Stuf. Schmidtom** nekaj dni pred italijansko kapitulacijo. Zato je potem, ko je **polk. Oertla** prosil, da Nemci vsaj za silo zastražijo glavne prehode čez blok, spričo njega še enkrat predočil položaj, o katerem sta s **Schluiferjem** takrat govorila, in ki ga sedaj kaže uresničiti. **Polk. Oertel** je obljubil, da bo na blok poslal nekaj moštva, čim bo mesto očiščeno, in izjavil, da so **Nemci o problemih Ljubljanske pokrajine že poučeni** ter da je razorožitev legionarjev v mestu Ljubljani samo predhodna varnostna mera, dokler se položaj bolj ne razčisti; zakaj vedeli naj bi namreč tudi, da bi „nekateri neeodgovorni politični hujskači utegnili te ljudi zaplesti v samomorilne nastope proti nemškim četam“; da pa je svojemu

polku žedal povelje, da te edinice sprejmejo povsod, kjer bi se mu „miroljubno približale“. — Takšen je bil slučaj edinice na Notranjskem: **Stot. Ludvik Kolman, stot. Vinko Fortuna, npor. Ratko Šušteršič, dr. Pezdirc itd.** — Polk. Oertel je tudi dejal, da se „**slučaj leta 1941 ne bo ponovil**, — če le prebivalstvo tako hoče.“

To je bil za gen. Leona Rupnika prvi dokaz, da je bil njegov sestanek s sedanjim šefom Sicherheitsdiensta v Ljubljani Schluiferjem nekaj dni pred italijansko kapitulacijo koristen: s tem pa je torej bil tisti sestanek **tudi prvi kamen, ki ga je gen. Leon Rupnik doprinesel za ustanovitev domobranstva.**

Takrat gen. Rupnik še ni vedel, da je Schluiferjevo poročilo s tistega sestanka šlo do samega Gauleiterja **Friedricha Rainerja**, ki je samo nekaj dni pozneje govoril gen. Rupniku iste besede kot sedaj polk. Oertel in tudi dobesedno ponovil, da se **leto 1941 ne bo več ponovilo...**

IV.

Prav za italijansko kapitulacijo se je po daljših pohodih vrnil v Ljubljano na kratek odmor bataljon legionarjev, ki jim je poveljeval zet gen. Rupnika, aktivni planinski stotnik jugoslovanske vojske, **Srb Dejan Suvajdžić**. Borci so se razšli po domovih in tako po večini ušli razorožitvi in priporu. Spričo dejstva, da so Nemci z nekaj moštva zasedli samo nekatere prehode čez blok, ki so se mu ponoči že približevale manjše skupine partizanov, je gen. Rupnik že v jutranjih urah dne **10. septembra 1943** opozoril istočasno Schluiferja in Oertela, da lahko pride do položaja, ko bi partizani skoncentrirali večje tolpe in skušali vdreti v mesto, kar bi imelo za posledico samo nepotrebno prelivanje krvi in uničenje imovine, in pri čemer bi zopet najbolj trpelo nedolžno civilno prebivalstvo, za katerega je na mestu župana, na katerem so mu ukazali ostati, odgovoren.

Opozoril je na edinico svojega zeta **stot. Dejana Suvajdžića**, ki je bila v Ljubljani na odmoru in zato, kakor že zgoraj rečeno, po večini ušla razorožitvi. Prav tako je opozoril na razorožene legionarje na Velesejmu in v Št. Vidu. — Če bi Nemci to moštvo oborožili in ga postavili pod poveljstvo njegovega zeta **stot. Dejana Suvajdžića**, za katerega s svojo osebo jamči, da v danem položaju ne bo podvzemal „samomorilnih nastopov“ proti nemškim četam, do tega gotovo ne bo prišlo.

Kot posledica razgovora, ki ga je gen. Rupnik imel s Schluiferjem nekaj dni pred italijansko kapitulacijo, prvega srečanja z gen. Rösenerjem pri italijanskem generalu Gambari ter razgovora dan poprej s poveljnikom mesta polk. Ortelom, kjer so bili ventilirani vsi problemi mesta in pokrajine, je bilo potrebnih samo nekaj ur, in **predlog generala Leona Rupnika je bil odobren.**

Ne da se zanikati, da je pri tem igralo najbrž odločilno vlogo dejstvo, da so se Nemci s kapitulacijo Italije znašli v kritičnem položaju in da so predvsem

v Ljubljani, za katero so bili kot novi okupatorji odgovorni, razpolagali z minimalnimi silami, ki so komaj zadostovale za čuvanje oskrbovalne linije proti Trstu. Toda to v ničemer ne zmanjšuje zasluge gen. Leona Rupnika, da so Nemci poleg skupine 20 fantov iz četniškega odreda „Beli Orel“, ki ga je vodil njegov sin npor. Evgen Rupnik in ki poleg slovenskih policijskih stražnikov edini v Ljubljani ob italijanski kapitulaciji niso odložili orožja, odobrili zopetno oborožitev močne legionarske skupine **stot. Dejana Suvajdžića**. — Zakaj prav tistih 20 fantov iz odreda „Beli Orel“ in legionarji iz skupine stot. Dejana Suvajdžića so po sili razmer postali **jedro**, okoli katerega se je v mestu Ljubljani začelo snovati in organizirati poznejše slovensko domobranstvo.

Že v večernih urah v petek dne **10. septembra 1943**, še bolj pa v soboto dne **11. septembra 1943**, je po Ljubljani završalo kot v pomladnem čebelnem panju.

Na šoli pri **Št. Jakobu** v Ljubljani je po dveh in pol letih zopet prvič javno zaplapolala dolga, čista in ponosna **slovenska zastava**.

Ker se je **stot. Dejan Suvajdžić** samo dober teden po tem pri izvrševanju poveljniške službe smrtno ponesrečil z motornim kolesom samo nekaj ur pred tem, ko je dne **22. septembra 1943** njegov tast gen. Leon Rupnik v vladni palači na Bleiweisovi cesti prevzemal nase žrtev slovenskega prezidenta, bo ostalo najbrž za vedno prikrito, kako je imel ta ponosni srbski častnik slovenskih planin organizirane svoje fante, ki so bili tiste dni na počitku po svojih domovih in gotovo tudi preplašeni in zmedeni kot vse prebivlastvo. Dejstvo namreč je, da so se v pičlih urah začeli zbirati pod slovensko zastavo v šentjakovski šoli. Pridružili so se jim tudi tisti, ki so jih Nemci po Rupnikovem posredovanju začeli spuščati iz Velesejma in **Št. Vida** — pa tudi že nekateri begunci.

Čeprav takrat seveda še ni bilo govora o slovenskem domobranstvu, je bila močna skupina **stot. Dejana Suvajdžića** vendarle prvi pozitivni član v verigi Rupnikovih načrtov, ker je pomenil **prvi uspeh** prizadevanj v tej smeri, na katero je pri razgovorih z Nemci uravnaval tudi skupine **stot. Ludvika Kolmana**, **stot. Vinka Fortuna**, npor. **Ratka Šušteršiča**, dr. **Pezdirca** i. dr. na Notranjskem, ki sploh niso bile razorožene. Za usodo novomeške skupine pod poveljstvom njegovega sina **stot. Vuka Rupnika**, takrat še ni vedel.

Led je bil prebit!

Ko so torej sile majorja Meiwalda dne **11. septembra 1943** trčile na novomeško skupino pri **Zameškem** na Krškem polju, so že dobile precizno navodilo, da jo ne samo sprejmejo, ampak ji v slučaju potrebe tudi priskočijo na pomoč. Celo sam gen. **Erwin Rösener** je nemudoma pohitel na lice mesta, kjer je ta skupina pod poveljstvom **stotnika Vuka Rupnika** bfla zmagovito bitko nad ogromno komunistično premočjo ter ga je sam potrdil za poveljnika.

S tem je novomeška skupina **stot. Vuka Rupnika** postala temelj, na katerem se je pozneje razvilo slovensko domobranstvo na Dolenjskem.

Zaradi bitke pri Zameškem je gen. Erwin Rösener začel tudi osebno občudovati stotnika Vuka Rupnika v tolikšni meri, da ga je hotel imeti za poveljnika pozneje ustanovljenega organizacijskega štaba slovenskega domobranstva, kar pa je stotnik Vuk Rupnik spričo drugih starejših častnikov odklonil.

Takoj po vrnitvi s Krškega polja je gen. Rösener poklical gen. Leona Rupnika ter mu osebno poročal o bitki pri Zameškem in njenih posledicah. Ko je generalu izročil tudi sinove pozdrave, je Rösener ves navdušen govoril o stotniku Vuku Rupniku, kako „fabelhafter Kerl“ (čudovit poba) je. Tako je gen. Rupnik iz ust samega gen. Rösenerja prvič zvedel za usodo sina, o katerem izza dni pred italijansko kapitulacijo ni vedel ničesar. — To pa je bila tudi prva priložnost, pri kateri je gen. Rupnik neposredno in osebno lahko v podrobnostih govoril z gen. Rösenerjem o problemih in svojih pogledih nanje — predvsem z ozirom na ustanovitev slovenske protikomunistične oborožene sile, kakor si jo je on zamišljal.

Za vse to je Ljubljana seveda zvedela ter v šentjakovski šoli tudi videla. Ljubljanski župan gen. Leon Rupnik je nenadoma in ne da bi se sam tega zavedal, za vse postal — rešitelj. Komunisti niso bili daleč od resnice, ko so — seveda v svojem izrazoslovju — preko svojega tožilca v obrazložitvi obtožnice proti generalu Leonu Rupniku potrdili, da je bil „on najbolj pripravljen na prihod novega gospodarja in je tudi sedaj prevzel v svoje roke inaciative. — To so vedeli tudi vsi domači protiljudski kolaboracionisti, ki so presedlali na pozicije novega okupatorja, obtoženega Rupnika pa pozdravili kot rešitelja situacije...“

V.

Vzporedno s tem so se v Ljubljani in pokrajini razvijali tudi drugi dogodki.

Čim je general Rupnik „rešil situacijo“, je predvsem prilezlo na dan vse, kar je bilo dotlej poskrto.

Mimo generala oz. za njegovim hrbtom, je bivši kranjski advokat dr. Albin Šmajd, preko zveze, ki jo je imel z nemškim gestapovskim kriminalnim komisarjem Krüggerjem, našel pot do gen. Rösenerja v hotelu Miklič v Ljubljani, kamor je vpeljal tudi kaplana Andreja Križmana. Predstavila sta se kot odposlanca odbora, ki je pod italijansko okupacijo organiziral in vodil legije Vaških straž. Ker je po zaslugi gen. Leona Rupnika del teh legionarjev pod poveljstvom stotnika Dejana Suvajdžiča kmalu zopet stal pod orožjem in ko so prav tako ostali pod orožjem tudi oddelki stotnika Ludvika Kolmana, stotnika Vinka Fortune in dr. na Notranjskem, ki niso sledili navodilom prav tega vodstva, da bi šli v smrt na Turjaku, jih pač ni bilo težko generalu Rösenerju postaviti na razpolago — vseh edinic Vaških straž v Ljubljanski pokrajini.

Ker so Nemci po svojih obveščevalcih gotovo zvedeli za samomorilne ideje tega vodstva ob italijanski kapitulaciji in je gen. Rösener seveda takoj spoznal, da nista vojaka, povrh pa še zvedel, da je bil Andrej Križman katoliški duhovnik, jima seveda ni kaj preveč zaupal in je gen. Rupnika takoj obvestil. Gen. Rupnik mu je odgovoril, naj vzame ponudbo na znanje in naj takšnih obiskov tudi v bodoče ne odbija, ker so to predstavniki večinskega katoliškega tabora slovenskega naroda, ki nosi levji delež obrambe proti komunistom.

Vzporedno je teklo vprašanje politično-upravnega statusa Ljubljanske pokrajine pod novo nemško okupacijo.

Kljub temu, da so se po osvoboditvi Mussolinija smatrali za zaveznike nove italijanske fašistične socialne republike, Nemci seveda „Laibacha“ — Ljubljane, ki so jo itak imeli za „svojo“, in kajpak še manj izhoda na južna morja v Trstu niso bili pripravljene kar tako podariti, če so vse to že držali v svojih rokah. Zato so se v naše dobro izogibali novemu italijanskemu visokemu komisarju, ki so ga silili iz Trsta, da bi zasedel izpraznjeno mesto Emilija Graziolija v vladni palači na Bleiweisovi cesti, ki bi ga pa kot zavezniki osvobojenega Mussolinija končno morali sprejeti.

Po eni strani so se bavili z mislijo, da bi na to mesto postavili ljubljanskega Nemca, odvetnika dr. Lukmana, po drugi strani so pa tipali tudi med ostalim ljubljanskim ambientom, dokler niso takratni slovenski politični vodniki našli salomonsko rešitev, da so pozneje komunisti že zgoraj navedenemu citatu iz obtožnice proti gen. Rupniku lahko o njih dodali še, kako „so ga združeno podprli v vsem izdajalskem delu“.

Ker od Nemcev trenutno očitno ni pretila nobena latentna nevarnost, kar je nudilo možnost, da se bodo mogoče celo lahko posvečali svojim „specifičnim nalogam“, kajpak z ozirom na konec vojne in prihod zaveznikov, do katerega bo slej ko prej moralo priti, nobeden izmed politikov ni hotel vzeti nase tega bremena, kakor je že leta 1947 odkrito zapisal msgr. Matija Škerbec v svojih „Spominih in reminiscencah“.

Kot tolikokrat preje in pozneje, so izkoristili očetovsko dobroto in resnično zaskrbljenost za slovenski narod škofa dr. Gregorija Rožmana. Poslali so ga na eni strani naravnost h gen. Rösenerju, da je za prazno mesto v vladni palači „v imenu vseh slojev prebivalstva priporočil ljubljanskega župana gen. Leona Rupnika.“ Ta naj bi zaradi dobrega imena, kakršnega si je pridobil na tem mestu posebej zadnje dni, razpolagal z „največjo avtoriteto“. Po drugi strani so pa poslali škofa dr. Gregorija Rožmana tudi h generalu Rupniku, da bi ga pridobil za to idejo in obenem prepričal, kako ga bodo „vsi podprli“.

Pri vsem tem je žalostno to, da je bil dobri vladika Gregorij osebno prepričan, kako dobro delo je opravljal. Še bolj žalostno pa je to, da je mož besede in časti gen. Leon Rupnik — verjel. Ne škof Rožman, ne gen. Rupnik še pomislila nista, da je to bil samo perfidno nastavljen račun.

Ko sta namreč ta dva značajna velikana slovenskega naroda vsak na

svojem mestu po svojih najboljših močeh skušala storiti vse, da bi preizkušnanemu narodu nesebično pomagala, so tisti, ki so v ozadju nategovali štrene, računali takole: Za konec vojne, to je za prihod zaveznikov, je treba za vsako ceno obdržati čiste roke. Ko bodo zavezniki urejali povojne razmere, morajo slovenske politične stranke stati spricho komunistov neomadeževane. Ker je bil gen. Rupnik kot poklicni vojak apolitičen človek, ga bo ob koncu mogoče brez vsake škode žrtvovati, ne da bi pri tem katera koli stranka le količkaj utrpela. Poleg tega je gen. Rupnik v danih primerih zares imel največ avtoritete; kar je bilo tem bolje.

Tragedija je samo v tem, da se je rezultat tega tako enostavnega računa iztekel čisto drugače. Ob koncu vojne niso pahnili na žrtvenik samo že v naprej izbranega gen. Rupnika, ampak 12.000 in več najboljših Slovencev, ki so jih tisti „zavezniki“ v majniško-junijskih dneh leta 1945 izročili z Vetrinjskega polja v klanje Titovim komunistom...

(Sledi)

NE POZABI!

Slovensko zavetišče Rožmanov dom v Argentini

je: spomenik našim mrtvim rojakom - DOMOBRANCEM. Naša zvestoba idealom, za katere so ti umrli, Slovenski „izgovorjeni kot“ za vse rojake po svetu, ki so osamljeni in pogrešajo slovensko domačnost.

Vsak najmanjši naš prispevek je mozaik spomeniku slovenskih junakov, je zahvala za priznanje velikih žrtev in iskrena zvestoba Kristusu v naših dejanjih: „Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe!“ „Kar ste storili enemu izmed mojih... ste meni storili.“

Vabimo vse na **SLAVNOSTNO PRIREDITEV**, ki bo ob obletnici blagoslovitve zavetišča na zadnjo nedeljo meseca avgusta 29. 8. 1993 v Rožmanovem domu, kot je to že dolgoletna tradicija.

Vabi odbor

Za Častno galerijo

Gen. Leon Rupnik

idejni oče, iniciator, ustanovitelj in vrhovni poveljnik
slovenskega domobranstva.

SLAVA MU!

slovenske zgodovine

Stot. Dejan Suvajdžič
s svojim bataljonom legionarjev
začetnik slovenskega
domobranstva v prestolni
Ljubljani in okolici.

Stot. Vule Rupnik
po legendarni zmagi nad komunisti in
italijanskimi tanki pri Zameškem ob
Krki začetnik slovenskega
domobranstva na Dolenjskem.

Stot. Ludvik Kolman
s trezno, vojaško odločno presojo
položaja ob italijanski kapitulaciji
začetnik slovenskega domobranstva
na Notranjskem.

SLAVA JIM!

SPOMINSKE PROSLAVE V DOMOVINI

MARIJA ZABUKOVEC POR. ZGONC

Blagoslovitev spomenika padlim in pobitim domobrancem

Krka, 13. junija 1993

Po dolgih desetletjih smo v svobodni državi dočakali pogreb in javni spomin naših zamolčanih fantov in po končani vojni pobitih domobrancev.

To ni samo spomin na očeta, moža, sina, brata, starega očeta, strica, sosedu, prijatelja... S tem spomenikom bi radi padlim in pobitim domobrancem in drugim žrtvam komunističnega nasilja na Krki in Muljavi javno izkazali spoštovanje in jim vrnili človeško dostojanstvo.

176 imen je napisanih na spomeniku. 171 mož in fantov in 5 žensk. Če samo bežno pogledamo na spomenik, nam padejo v oči vasi, kot so Mali Korinj, Veliki Korinj, Podbukovje in se vprašamo: koliko moških je sploh ostalo v vasi? Za naša majhna naselja je to prevelik davek. Pa je bila njihova edina krivda v tem, da se niso uklonili komunizmu. Bili so preprosti, pošteni ljudje in vera jim je bila svetinja. Od hiše do hiše se je šepetalo o strašnih mučenjih, o jamah, v katerih je izginil zdaj sosed, zdaj sorodnik. V bližnjem gozdu ali pa kar doma so našli ubitega človeka, ki komunizmu kakorkoli ni bil po volji. Po naših domovih sta se naselila strah in žalost. Z izdajo in prevaro je padel Turjak. Grozotam ni in ni bilo konca. In ko se je svet veselil svobode in miru, se je v Sloveniji dogajala največja tragedija našega naroda. Nihče ne bi mogel povedati, kaj vse je storil slovenski človek, prežet z idejo komunizma in pijan v svojem zmagoslavju. Za veliko večino od vas, ki ste napisani na spomeniku, ne vemo, kje ste dotrpeli. Izdani in prevarani, lačni in žejni, oropani vsega, pretepeni, tako do konca ponižani, od vseh zapuščeni. Ste klicali mamo? Je misel poiskala dekle, ženo, moža, morda otroka ali Boga? V cvetu mladosti, v najlepših letih ste izginjali v brezni, jamah in gozdovih po vsej Sloveniji. Naša lepa domovina je postala eno samo veliko grobišče.

Kje si ostal Ti, moj oče? Kako rada bi vedela, kje so Te ubili, da bi poromala na kraj Tvoje zadnje kalvarije, Ti povedala, kako smo Te pogrešali in Ti prižgala svečo v spomin. Samo Bog je vedel za obup mlade žene, ki so ji z ljubljnim možem ubili vse sanje o ljubezni in toplem domu. Samo Bog je vedel za bolečino matere, ki ni nikoli izvedela, kje počivajo kosti njenega sina. Mi smo vas pa kar čakali. In molili. Za nas se je ta kruti in nečloveški čas vlekel v leta in desetletja.

Bili smo zaznamovani. Ti pa, tovariš, ko si srečal otroka, kateremu si ubil očeta, si mu lahko pogledal v oči? In ti, ki si videl mlado vdovo, kako se je na izropani kmetiji dobesedno z golimi rokami zagrizla v zemljo, da je prehranila majhne otroke in ostarelo mater, si mogel mirno živeti? In ti, ki si iztrgal

materi otroka iz naročja in jo ubil, si lahko mirno spal? Koliko bolečine! Neizmerne, nepopisne, ki je svet ni videl, ki je nismo mogli izpovedati. Vsak ima svojo zgodbo in vsak zase jo nosi skozi življenje. Po desetletjih gorja in krivic, laži in teme, prihaja med nas, boječe in previdno, RESNICA.

Radi bi iz naših padlih in pobitih sinov in mož, očetov in bratov odstranili krivične nalepke in žaljive vzdevke in povedali svetu, da so umirali za svobodno Slovenijo, saj so ljubili svojo domovino in bili navezani na domačo grudo. Branili so svoje domove in vero. Želimo, da bi naši otroci in vnuki rasli neobremenjeno in brez strahu, da bi živeli v miru in prijateljstvu. Slovenija ima dovolj mučencev. Zdaj imamo spomenik, kjer se bomo lahko ustavljali, s spoštovanjem in toplo mislijo poiskali drago ime, molili, prižigali svečo. Zdaj ste se vsi vi, prezrti, zavrženi, zamolčani, ki nimate grobov, vrnili domov. Danes pojejo zvonovi pri sv. Kozmu in Damjanu vam v pozdrav, spomin in slavo.

PAVLA K.

Slovenskim domobrancem in žrtvam komunistične revolucije v spomin

23. maja 1993 so odkrili spomenik žrtvam komunizma in domobrancem na Lipoglavu pri Ljubljani. Ob 3. uri pop. je bila sv. maša za vse žrtve komunističnega nasilja. Pel je pevski zbor iz Grosuplja. Govorniki so bili: France Perme, Vinko Zibelnik, dr. Tine Velikonja in Ivan Korošec kot soborec pobitih fantov domobrancev iz Lipoglava, katere je spremljal v borbah in pohodih po teh krajih, kjer so varovali vasi in končno do teharskih morišč. — Žena vnuka v Teharjah pobite matere Grum, je recitirala pesnitev strica Toneta Gruma o bolečini in trpljenju hčerke ob izgubi matere in brata in katero tu podajamo:

MEMENTO

Kje naš brat in mati mila
luč sveta sta izgubila?
Nikdo tega več ne ve,
niti vprašati se ne sme.

Križa nimata, ne groba,
čeprav je krščanska doba,
niti črka ne pove
kje njih trupla zdaj leže.

Ko bi kdaj to mesto našle,
v žalosti se strašni znašle,

zajokale pa tako,
da se kamen stopil bo.

Na kolena tam bi pale,
svečko žegnano prižgale,
a v molitev se utopile,
mrtve z njo bi prebudile.

Če bi trda noč nastala,
in bi na nas slana pala,
če se bliska in grmi,
z groba nas ne prepodi.

Dobro vemo, da sta zdaj v raj,
da je Bog povišal vaju,
da je Jože, prej junak,
Kristusov postal vojščak.

Zdaj oba sta že svetnika,
slavna božja mučenika,
k Bogu dvignita svoj glas,
PROSITA OBA ZA NAS!

13. junija 1993 so blagoslovili spomenik padlim in pobitim domobrancem na Krki. Ob tretji uri je bila sv. maša in nato pred cerkvijo blagoslovitev spomenika 176. žrtev — 171 mož in fantov in 5 žensk. Pevci so zapeli „Oj Doberdob“, nato je pa govorila hčerka v Teharjah ubitega očeta Marija Zabukovec por. Zgonc in katere govor objavljamo na drugem mestu. Sestra domobranca Hinka Zupančiča pa je recitirala svoj „Križev pot domobrancev“. Tine Velikonja je v svojem govoru poudaril: „...niso jih samo pokončali, hoteli so jim vzeti tudi dobro ime. Svojci svoje žalosti niso smeli javno pokazati niti se niso smele brati sv. maše zanje... zato smo tu, da jih krščansko pokopljemo in jim vrnemo čast in dobro ime. Raje bi to storili pred 48. leti... Razlika od drugih vojnih spomenikov je, da tu na teh spomenikih piše: *po vojni pobiti, izključno mladi ljudje*. — Za vsakim teh imen je ena uničena družina. Domobranci niso bili poraženi v boju ampak od velike svetovne politike... Danes se ti domobranci vračajo v te kraje kot zmagovalci!...“ In končno je zbor zapel „Rož, Podjuna, Zila...“

V neki vasi so ostali živi samo trije moški, vse ostale so pobili komunisti.

6. junija 1993 so blagoslovili spomenik žrtvam na Zaplani. Spomenik je zasnoval arhitekt Kvaternik: upodobljena je tarča za streljanje in na drugi strani je križ. Ta zamisel ga je spremljala že kot 10-letnega otroka skozi vse življenje, ko je spoznal, da je bila Slovenija po končani vojni eno samo strelišče. Zdaj, ko jo je upodobil v tem spomeniku upa, da ga bo zapustila ta mōra.

Govoril je župan Tomšič: „...zbrali smo se pred spomenikom med vojno in po vojni pobitih žrtev. Kajn je ubil Abela zaradi zavisti. Je Kajn dobil posnemovalca?... Bog ne daj, da se v Sloveniji še kdaj ponovi taka grozota...“

Bizjak je v svojem govoru povedal: „Za zaprtimi okni so jokala naša srca. Otroci so spraševali svoje matere: kje je oče?... Ni naš namen, da bi odpirali nove rane. Pred tem spomenikom se bomo zbirali in se jih spominjali. — Za njih kosti ne vemo, kje počivajo.“

15. junija 1993. **Lipa sprave.** — Ob 5. uri je daroval sv. mašo nadškof Šuštar v novi cerkvi na Žalah. Govoril je o notranji povezavi med krivdo, odpuščanjem in spravo. Nato smo šli k „Lipi sprave“.

Vojaki Slovenske teritorialne obrambe so ob Lipi sprave po „Tišini“ k lipi položili venec v slovenskih barvah. Na trakovih je bil napis: „Umrli za domovino“. Nadškof Šuštar je spregovoril v spomin vseh, ki so žrtvovali življenja. Sledili sta pesmi „Oče odpusti“ (zbor „Gallus“ iz Kranja) in

„Zdravljica“, katero je zaigrala godba na pihala iz Vevč. Sledil je govor Stanislava Klepa, duhovnega vodja gibanja ob Lipi sprave. Govoril je „veteranom, da skoraj gotovo ne bi bilo današnjega spominskega dne, če se v junijskih dneh 1945. leta ne bi zgodilo tisto, kar ni samo narodova nesreča, marveč dejanje, ki ga je zakrivila prejšnja komunistična oblast. Leta 1945 je komunistična oblast ubijala načrtno in preišljeno. Ubijala je država, katere pravna dedinja je nesporno tudi demokratična Republika Slovenija. Ubijala je ideologija boljševizma svoje nasprotnike, protikomuniste, da bi si zagotovila popolno in večno oblast. Čez sto množičnih grobov grobišč in nešteti posamezni grobovi so nam priče slovenskega holokavsta. Ne gledati nazaj in ne videti zla, ki je bilo storjeno, je nasvet, katerega odklanjamo. Ravno pogled nazaj nas lahko odvrne od napačne poti, na kateri smo nekoč že bili...“

Ivan Korošec, domobranec, je doživeto recitiral svojo pesem: „Trije so odšli“. Marsikatero oko se je orosilo. Godba je zaigrala „Naprej zastava slave“, zbor pa je zapel „Slovenec sem“. Nekdanji partizan pa je recitiral svojo pesem „Starša“, in zbor je še zapel „Glejte, že sonce zahaja“. S pesmijo „Lipa zelenela je“, ki smo jo zapeli vsi navzoči, smo končali spravno slovesnost.

SPOMINSKE PROSLAVE NA AMERIŠKI CELINI

Spominska proslava v Milwaukee

Spominski dan 31. maja je bil kakor skoro vsako leto tudi letos mrzel in deževen, zato se je vsa proslava vršila v društveni dvorani „Triglav“. To proslavo prireja vsako leto društvo „Triglav“, vedno ob lepi udeležbi. Med navzočimi sta bila tudi letos domobranski častnik Lojze Gregorič in inž. Jože Rus iz Chicaga. Manjkal pa nam je letos prvič domobranski stotnik Ludvik Kolman. Pogrešali smo ga, saj ga nikoli ni manjkalo na ta spominski dan in je bil največkrat navdušen govornik.

Proslava se je začela ob 11. uri s sv. mašo. Oltar so krasile šmarnice iz parka Triglav in krizanteme. Sv. mašo za vse protikomunistične žrtve med revolucijo je daroval dr. Jože Gole, duhovni vodja društva „Triglav“ in je imel tej proslavi primerno pomembno pridigo. Z njim je somaševal p. dr. Vendelin Špendov in tako še bolj povzdignil slovesnost. Berili in temu spominskemu dnevu primerne prošnje je bral Franjo Mejač. Petje je vodila ga. Mara Kolman.

Po sv. maši so pevci zapeli žalostinko „Gozdič je že zelen“, nato pa je dopisnik Ameriške domovine, g. Lojze Galič imel kratek govor in se je spomnil vseh mrtvih članov in članic društva „Triglav“. Slavnostni govornik

je bil naš gost iz Argentine, pisatelj in znani govornik na domobranskih taborih širom Slovenije dr. Stanko Kociper. V svojem govoru je orisal zgodovinsko politični razvoj in pomen naše borbe v letih 1941-1945. Njegovemu govoru so navzoči z zanimanjem sledili. Z domobransko himno Oče, mati... smo zaključili letošnjo spominsko proslavo.

Po končani proslavi je vse čakalo dobro kosilo in tudi sonce je posijalo in tako napravilo veselo razpoloženje in ljudje so izrabili to priliko za prijateljske razgovore v lepi, prosti naravi. Bil je vsestransko lep spominski dan in upam, da se prihodnje leto zopet zberemo in tako dokažemo, da je domobranska ideja Bog - Narod - Domovina v Milwaukee še vedno živa in da nismo pozabili naših mučencev domobrancev in drugih žrtev komunistične revolucije.

Član Tabora

Spominska proslava v Clevelandu

Govor STANETA PLEŠKA na proslavi 19. junija 1993

Dragi rojaki!

Spet smo prišli na ta spominski kraj, da se še enkrat malo globlje zamislimo v tragedijo našega naroda. Navadili smo se, da pri tem mislimo predvsem na Vetrinje, na veliko angleško izdajo in na morijo domobrancev, ki je temu sledila. Pa se mi zdi primerno, da po pol stoletja v ta naš spomin objamemo vse žrtve komunizma, še posebno one prve, ki so jih v tistih strašnih nočeh groze trgali iz družin in jih odganjali v gozd, od koder se niso nikoli več vrnili. Prav zaradi teh žrtev se je narod uprl, ker je hotel živeti, kajti — kaj naj komu koristi še tako svobodna in lepa Slovenija, če pa bi izkrvavel narod, ki na tej zemlji živi že 14 stoletij! To je bil tisti Kajnov greh, ki je sprožil kolo revolucije. Tu je krivda za vse gorje, od tistih prvih ubojev preko Turjaka, Vetrinja, Teharja in Kočevskega Roga, zato ni čudno, da se partija ves čas tako izogiba tistega prvega časa. Vetrinje je le krona naše velike bolečine, je resnični obraz komunizma, o katerem se med vojno ni dosti govorilo, ampak je bilo vse skrito za krinko OF in NOB. Zverinsko klanje, ki mu ga v slovenski zgodovini ni enakega, je pa tudi opravičenje za upor proti nasilju. Ljudje so hoteli preživeti vojno in okupacijo, katero so komunisti izkoristili za svojo revolucijo. Obramba naših domov in družin — v tem je zajeta vsa resnica naše borbe, ne pa sodelovanje in izdajalstvo, kar nam očitajo že več kot 50 let. Če so se partizani res bojevali za narodovo svobodo, zakaj so se potem skrivali za lažno OF, zakaj so kričali „smrt fašizmu“, morili so pa same Slovence!

Daleč so že tisti časi... Razni heroji so napisali cele gore knjig o junaškem boju proti okupatorju, toda o žrtvah, katere so brez sodbe zmetali v kraške jame, se 30 let ni smelo govoriti. Samo mi, preživeli, smo bili glas njihovih

zasutih ust. Nekako pred desetimi leti je postalo očitno, da resnici ne bo mogoče več dolgo zastavljati poti. In glej, mojstri laži so si izmislili novo prevaro: pričakovali smo vsaj tiho priznanje zločina, a namesto tega so začeli oznanjati pozabljanje; konzulati, razni kulturni delavci in celo s prižnice se je slišala ista pesem o pozabi zaradi miru, o bratstvu, da ne pride do novega prelivanja krvi, o gledanju v bodočnost in ne nazaj. Mislim, da je odveč dokazovati, da je bil namen vsega tega ta, da se pozabi zločin, katerega ni bilo mogoče več skrivati.

Posamezniki so se pustili ujeti in so nasedli starim lažem in novim prevaram, večina od nas pa smo ostali na svojih mestih, ker ne moremo pozabiti dni izpred 50 let. Dolgo je že od takrat, že malo več kot pol stoletja je tega, ko je med naš narod prišel volk v plašču OF ter začel sejati sovraštvo in smrt, a ob večerih kot nocoj vse stopa pred oči, kot da se je zgodilo včeraj. Marsikaj smo doživeli, veliko pretrpeli, povečini je bil naš delež bolečina. Toda od vsega se na nobeno stvar tolikokrat ne spomnim, kot na dogodek na cesti blizu Medvod, ko so nas gnali peš od Škofje Loke do Šentvida. „Poglej, tam je moj dom,“ je mlad fant pokazal preko Save. Partizan mu je pognal kopito v rebra, da se je opotekel. Čez čas spet šepet: „Če kdo ostane živ, naj pove doma, kaj se je z nami zgodilo...“ Vedeli smo, kam gremo, zato ni bilo odgovora. Slišalo se je samo drsanje nog po prašni cesti, kot da med nami lazijo duhovi.

Pravijo, da se je zdaj veliko spremenilo... Jaz pa pravim, da se do zdaj ni veliko spremenilo. Pokazali so grobove, narod lahko vidi kupe obeljenih kosti, toda moralca še niso poklicali na odgovor. Nihče od nekdanj vsemogočnih vojvod ni bil zraven. V Rogu so se svečano spravili z mrtvimi, toda živi ali mrtvi domobranci smo za mnoge še vedno izdajalci, ne živim ne mrtvim še ni bila vrnjena ukradena čast, nikomur še ni bilo izrečeno priznanje za njihovo veliko žrtev. Kar so komunisti v 45 letih pokradli, tega ne dajo iz rok, ampak še naprej kradejo, razni heroji pa za svoje zločine na račun naroda kar naprej vlečejo trikratne ali še višje pokojnine in druge privilegije. Kje so ob vsem tem spremenbe, ki naj popravijo krivice in narod spravijo med seboj? Brez priznanja zločinov in poravnave krivic ne bo sprave pa naj o njej govore vsi slovenski škofje.

Ob vsej kruti realnosti se mi vsiljuje dvoje vprašanj: Kako je bilo mogoče, da je naš narod, veren in pošten, za kakršnega smo se imeli, mogel postati tako lahka žrtev nekaj sto organiziranih revolucionarjev? Drugo (to je nastalo šele zadnje leto ali dve): Zakaj se narod tudi zdaj, po padcu svetovnega komunizma, ne more otresti zločincev, ki so ga pol stoletja uničevali in morili? Odgovor na obe vprašanji je samo eden: Ker nimamo pravih narodnih voditeljev... Nismo jih imeli po 1. svetovni vojni, za časa druge vojne so popolnoma odpovedali, pa tudi danes nimamo človeka, ki bi narod opral krivde preteklosti in ga povedel v družino svobodnih in kulturnih narodov.

Res, upravičeno kažemo na komuniste, ki so za svojo revolucijo pobili

toliko nedolžnih ljudi, tudi se lahko jezimo na Angleže, ki so to zločinstvo omogočili, pri vsem tem pa pozabljamo, da ga je lomila tudi naša stran. Eden klasičnih primerov je gotovo padec Grčaric in Turjaka, katerih 50-letnico padca se bomo spominjali 12. oz. 20. septembra letos. Vsaj Turjak je posledica nesposobnosti vodstva. Tedaj je bila revolucija na tehtnici: če bi zmagali mi, bi po vsej verjetnosti tudi Vetrinja ne bilo. Tako pa je partija to zmago izkoristila in vojna sreča se je obrnila njim v prid. Tako smo Slovenci po prvi vojni izgubili tretjino ozemlja, po drugi pa celo generacijo zavedne mladine. Tudi zdaj, ko se je ponudila tretja prilika, da se narod otrese tuje modrosti in po svoje uredi svoj dom, smo to priložnost zamudili, ker nas vodijo ljudje brez hrbtenice. Slovenija še zdaleč ni taka, kakršno so hoteli domobranci. Resnica in pravica imata tam še vedno zavezane oči. S tem pa smo izgubili še veliko več: narod se ne zna prav odločiti, ker je izgubil svojo vest. Vse je enako dobro, vsi smo krivi, in vsi smo nedolžni, glavno je, da znamo pozabljati in se imamo radi, obenem pa delamo po starem. Razni kameradi z desne in leve si ponujajo roko in si obljublajo sodelovanje, nihče pa ne pomsli, kako visoka in krvava je bila cena za svobodno slovensko državo.

Toda tudi v tej zmedi naših dni ne smemo obupati. Nobena noč ni tako črna, da se ne bi umaknila soncu. Taka luč so naši mučenci: kot domobranci so se borili, kot domobranci so umrli, zato so tudi zdaj še vedno naše upanje, da nam bodo pri Bogu izprosili vse tisto, kar Sloveniji in narodu še manjka.

Zdaj pa zmolimo „roženkranc“, kot so ga molili naši fantje, ko so odhajali v smrt. Ne molimo zanje, molimo z njimi, da bo naš skupni dom ostal veren in miren ter zaradi njihove prelite krvi blagoslovljen.

Pozdrav Milana Zajca, predsednika Tabor DSPB Cleveland

Pozdravljeni in dobrodošli na Orlovem vrhu slovenske Pristave na letošnji spominski proslavi, ki jo je pripravil „Tabor“ ZDSPB.

Prav lepo pozdravljam g. župnika Franceta Kosma, častitega g. Jožeta Mejača, dobrodošla družina Kolmana iz Waukegana, ki zastopa svojega očeta, našega pokojnega predsednika „Tabora“ ZDSPB, Ludvika Kolmana, ki nas je pred nekaj meseci zapustil za vedno in se pridružil svojim mrtvim domobranskim bataljonom. Dragi Ludvik, počivaj v miru v družbi svojih mrtvih pomorjenih domobrancev, družini pa naše sožalje.

Pozdravljam goste iz Kanade, Chicaga, Milwaukeeja, goste iz Evrope, Slovenije, vse navzoče iz okolice Velikega Clevelanda, posebno pa gosta iz Argentina, dr. Stanška Kocipra, kateri je tudi naš slavnostni govornik na današnji spominski proslavi, ko obhajamo 50. obletnico spomina na naše protikomunične borce Grčaric in Turjaka. S pomočjo tuje italijanske vojske se je posrečilo Titovim slovenskim partizanom s prevaro prisiliti predajo četnikov

v Grčaricah in vaških stražarjev v Turjaku. Vse te žrtve so vodile k ustanovitvi slovenskega domobranstva z modrim generalom Leonom Rupnikom na čelu, ki je pravilno krmaril barko slovenskega naroda s pomočjo škofa Gregorija Rožmana kot duhovnega vodja slovenskega naroda v času komunistične revolucije v Sloveniji. Tudi 50-letnico tega dogodka obhajamo danes.

Hvala lepa društvu Tabor iz Toronta za lepi program sinoči tukaj pri spominski kapelici, Rudiju Knezu in pevskemu zboru Marije Vnebovzete za sodelovanje s petjem in hvala lepa vsem, ki ste pomagali za okrasitev Orlovega vrha. Hvala lepa gg. Francetu Kosmu in Jožetu Mejaču, ki bosta opravila daritev sv. maše na današnji spominski proslavi, mi se pa priporočamo, da bomo vredni nadaljevati delo, ki so ga začeli naši pomorjeni slovenski domobranci pod geslom: Bog - Narod - Domovina.

Takoj po sv. maši bo govor dr. Stanka Kocipra in za zaključek bomo skupno zapeli domobranksko pesem Oče, mati. Potem pa bo pri kuhinji na razpolago kosilo.

Hvala lepa in Bog vas živi!

DR. STANKO KOCIPER

NAŠ ZGODOVINSKI SPOMIN

*Govor na spominskih proslavah v Milwaukeeju (31. 5. 1993)
in v Clevelandu (20. 6. 1993) v ZDA.*

Naša letošnja zbiranja, da se poklonimo spominu zverinsko poklanih slovenskih domobrancev že po koncu druge svetovne vojne, ko naj bi bila morija vesoljnega človeštva že pri kraju, imajo še prav poseben pomen za nas že redke preživele tiste krvave norosti — zlasti pa, da slišijo naš zgodovinski spomin naši po vseh zemeljskih celinah posejani potomci, ki tistih apokaliptičnih časov niso doživljali.

Letos namreč obhajamo tudi 50. obletnico ustanovitve Slovenskega domobranstva. Zato je prav letos še posebejna mestu, da osvežimo zgodovinski spomin na tiste čase, preden bo z naravnim odhajanjem starcev z življenjske poti umolknil v grobu.

Posebej je to pomembno in neizbegljivo spričo dejstva, da so Slovenci sedaj že dosegli višek svojega zgodovinskega cilja. Slovenija je sedaj že samosvoja, samostojna, po vsem svetu priznana država, od katere smo samoposebi umevno pričakovali, da bo na svoje ljubeče materinske grudi prižela vse svoje otroke, kjerkoli po širnem svetu govorijo svojo sladko slovensko besedo, pojejo svojo turobno ali poskočno slovensko pesem in poklekajo pred povsod pričujočega Boga, da mu darujejo svojo neiztrošljivo slovensko vdanost in položijo v Njegovo očetovsko naročje svoje vroče

slovenske prošnje.

Spričo tega veličastnega trenutka slovenske zgodovine smo dolžni svojim domobranskim mučencem, ki so zanj dali največ — svojo v grozotnem mučenju ugonobljeno mlado življenje — da z jasnimi, nedvoumnimi, korajznimi in odkritimi besedami odločno razpršimo gosto meglo v desetletjih našega zdomstva nakopičenih dvomov, v kateri nas je poskušalo zadušiti po eni strani načrtno grmadenje blata laži in potvorb, ki so ga po drugi strani pomagala gnesti še nizkotna, ničevno bedno stremuštva tudi med nami, preživelimi ostanki žrtvovane slovenske generacije. Vidimo namreč, da te strupene megle tudi žarko sonce svobode v samostojni državi Slovencev ni razgnalo.

Bore malo nas je še preživelih neposrednih prič slovenske apokalipse pred petdesetimi leti. Zato je naša neizbežna dolžnost, da še v teh zadnjih trenutkih, ki nam jih je Stvarnik namenil, predamo bodočim rodovom Slovencev in njihovi zgodovini svoje v žrtvah in krvi doživeto izročilo Resnice. Spomin na domobrance bo namreč kljub zanikanju preko krvi njihovih mučencev šel nezadržno naprej — tudi do tistega trenutka sive bodočnosti, ko bodo Slovenci nekoč na romanju skozi zgodovino primorani objektivno ovrednotiti preizkušnje in iz njih izviraajoče nauke preteklosti. —

— — — — —

Začetek slovenskega križevega pota minulega polstoletja je druga svetovna vojna. V njej Slovenci nismo imeli kaj iskati. Bili smo pahnjeni vanjo. Ker še nismo bili samostojen narod, so nas dejavniki izven območja naših odločitev potisnili pod kolesja bojnih vozov orjakov v najbolj usodnem trenutku, ko se je do zob oborožena in takrat še v lahkih in zmagovitih pohodih opijanena Nemčija že pripravila za odločilen spopad s Stalinovim boljševizmom. Posledica je bila, da so zaradi tega pobesneli Nemci z vsemi takrat še neokrnjenimi orjaškimi silami opravili svoj razuzdani pir nad slovenskim ljudstvom z desettisoči preseljencev in priključitvijo Gorenjske in Štajerske nemškemu rajhu. V tistih strahotnih dneh ni bilo nikogar, ki bi nam stal ob strani. Spričo teh grozot je naš narod stal brez moči, neogljjen in zato prav tako nedogovoren kot za udeležbo v spopadu svetovnih sil.

Toda prav v teh dogajanjih je že bila spočeta klica naše lastne odgovornosti za bodoče dogodke, če so se pozneje naši vodniki hvalili, da nikoli niso verjeli v nemško zmago, bi bili dolžni poznati predpise meddržavnega vojnega prava in vedeti, kdaj je sovražna okupacija začasna nadomestitev pravno ustanovljene oblasti premagane države samo do mirovnih dogovorov ob koncu vojne. Zakaj potem letanje vodilnih slovenskih politikov najprej k Nemcem v Celje s prošnjo, da zasedejo vso Slovenijo, potem pa, ko so Italijani na svojem kosu zasedene Slovenije ustanovili takoimenovano avtonomno Ljubljansko pokrajino, zahvalni, vljudnostni obisk pri Mussoliniju v Rimu, od koder so prinesli še visoka odlikovanja celo za škofa? Ni bila zadosti konzulta-posvet pri italijanskem Visokem komisarju v Ljubljani, kakršno naj

bi sestavljala vrsta slovenskih osebnosti iz garniture, ki je ostala v domovini in zato bila pozvana, da pred okupatorjem štiti slovensko ljudstvo? Potem pa mrzlično odskakovanje od voza, v katerega so se sami vpregli, na katerem pa je bila naložena usoda slovenskega ljudstva...

Kaj čuda torej, da so takšno stanje z lahkoto perfidno izkoristili v politični mimikriji do obisti izšolani slovenski emisarji Stalinovega boljševizma! Saj so jim naši politiki sami naravnost potisnili v roke vse možnosti, da so, izkoriščajoč razpoloženje trpečega naroda, lahko svoje dotedanje zavezništvo z nacističnimi Nemci prebarvali v „Osvobodilno fronto“ in prav za časa polne sovražne okupacije, ko jim je vse šlo na roko, sprožili boljševiško revolucijo na Slovenskem. Povrhu so se v takšnem stanju z lahkoto znebili vsakega Slovenca, ki bi se jim utegnil zoperstaviti, ker jih ni nič stalo proglasiti ga za izdajalca in zato tudi na najbolj grozoten način likvidirati, to je pobiti — v zastrašitev in svarilo, če bi se še kdo drznil zoperstaviti njihovi „osvobodilni borbi“. Tako so padale cele družine s starci, otroki, ženami, dekleti in hromci vred in so bile izropane starodavne slovenske domačije. Povrhu je še sovražni okupator za to po meddržavnem vojnem pravu nezaščiten početje izvajal represalije nad nedolžnim prebivalstvom, češ da je partizane podpiral. Rušil in požigal je cela naselja, pošiljal na tisoče Slovencev v internacijo, kjer jih je do smrti izstradal, in streljal talce. To naj bi bila „osvobodilna borba“.

V tolikšnem trpljenju med mlinskima kamnoma komunističnih partizanov in okupatorjev so se pričeli širom Ljubljanske pokrajine možje in fantje oboroževati in ustanovljati po meddržavnem pravu dovoljene vaške traže za čuvanje reda.

Do tu bi bilo še vse v redu. Toda vmešali so se politiki. Iz samoposebi nastalih obrambnih oddelkov so začeli organizirati svoje politično obarvane oborožene skupine. Tako je v drobceni Ljubljanski pokrajini nastala cela vrsta takoimenovanih legij. Po strankarski opredeljenosti njih vodnikov so se delile v Slovensko legijo, Narodno legijo, Legijo smrti..., v bele, plave in še kaj. Skoraj vsak kaplan in šolmošter je že imel svojo „legijo“, čeprav je v Ljubljani delovala takoimenovana Slovenska zaveza, v kateri naj bi bili združeni vodilni politiki, in ki naj bi imela vrhovno politično in vojaško vodstvo nad vsemi temi oboroženimi oddelki, v kateri pa je vsakdo v oči strahotnega trpljenja predvsem podeželskega prebivalstva koval svoj lasten politični kapital.

Po njihovih računih je trenutek zanje napočil z italijansko kapitulacijo septembra 1943. Svoje sicer kaj enostavno računanje so nastavili tako, da bo s kapitulacijo Italije padla na kolena tudi Nemčija in je zato prihod Angležev, ki bodo — napravili red, že tu. Zato so plavi svoje četnike nagnali Angležem naproti v Grčarice, beli pa skoncentrirali množico svojih legionarjev v gradu Turjaku, kamor pa njihov vojaški poveljnik ni šel, ampak je ostal kar v Ljubljani, odkoder je vrhovno politično vodstvo komunističnim partizanom ponudilo sodelovanje za skupen udar proti Nemcem. Brez pravega

strokovnega vodstva so se v gradu Turjak začeli še pripraviti ambiciozni kaplani in študentje. Partizani, ki na kakšno sodelovanje še pomislili niso in jih je na kratkih vajetih držala smrtna disciplina komunistične partije, so s pomočjo italijanskih topničarjev kajlahko opravili z Grčaricami in Turjakom.

Angležev seveda ni bilo. Nemci so jih zadrževali še nekako globoko v Italiji, kljub temu, da so samo za zavzetje Monte Cassina poslali v smrt na tisoče Poljakov. Kolikor legionarjev se je iz Turjaka lahko rešilo, so tavalili po gozdovih za lahke tarče komunistov, ostale so partizani z žico navezali na dolge vrvi in jih odgnali proti Kočevju, kjer so nekaterim pripravili komedijo nekakšnega procesa in jih obsodili na smrt, ostale stotine pa so enostavno poklestili v množične grobove v Jelendolu in Mozlju.

Tako se je odvijala in tako končala ta prva avantura naših političnih voditeljev.

Nad Ljubljano se je zgostila dušljiva megla paničnega strahu. Z grajskega vrha in Rožnika so Ljubljančani gledali črne oblake dima, ki so se dvigali izmed ruševin Turjaka. Partizani, ki so zaradi demoraliziranja po svojih terenih vrgli v javnost grožnjo, da bodo ob vdoru v mesto pobili 30.000 Ljubljančanov, so stali na mestnih blokkih; toda peščica legionarjev na Sv. Urhu, ki se ni uspela vključiti v koncentracijo na Turjaku, je še upala skupaj s partizani udariti po Nemcih, ki o že zasedli Ljubljano in razorožili celo mravljišče Italijanov. Ljubljančani so se zvijali v krčih groze. Kaj bo sedaj? Kdor je utegnil, je naprtal nahrbtnik in ušel Nemcem preko barja k partizanom. Politični voditelji so izginili s površja zemlje.

Samó ljubljanski župan general Leon Rupnik se je znašel v tej stiski in zmedu. Dosegel je, da so Nemci kot novi za varnost in javni red odgovorni okupatorji poslali nekaj mož na ljubljanske bloke v svarilo partizanom, če bi mogoče zares poskušali opraviti svojo krvavo rihto nad 30.000 Ljubljančani. Ko so se od blokov začeli prebijati tudi upehani legionarji, ki so partizanom nekako ušli, so tudi nje Nemci razorožili in zaprli na Velesejmu. Zmešnjava strahu in obupa je bila nepopisna. Nikogar nikjer, ki bi znal zlit kapljico pomirjajočega balzama na to žgoče razpoloženje. Nobenega političnega vodnika nikjer... Ljubljana je bila staja do smrti prestrašenih kostrunov.

Samó dva skromna, preprosta pastirja slovenskih duš, duh. svétnik Karel Škulj in dekan Anton Merkun — sta se znašla. Zatekla sta se k ljubljanskemu županu gen. Leonu Rupniku, ki so ga Nemci v skladu s predpisi meddržavnega vojnega prava pustili na mestu. Padla sta na kolena in s povzdignjenimi rokami generala rotala, naj za božjo voljo gre k Nemcem in posreduje v tej smrtni stiski.

In gen. Rupnik je šel.

Turjaka seveda ni mogel več rešiti, ker Nemci, ki so vse razpoložljive sile pošiljali na fronto v Italijo, v Ljubljani niso imeli zadosti moštva. Toda dosegel je, da so Nemci vsaj v Ljubljani vzpostavili red in mir; da niso zasledovali ljudi, ki so se za časa italijanske okupacije pred njimi zatekli v Ljubljano iz

Gorenske in Štajerske, in da niso več razoroževali in zapirali oddelkov legionarjev, kjer so nanje naleteli.

Tedaj so tudi politični voditelji zopet prilezli na dan. Panični strah je bil mimo.

Napočil je zopet čas za špekulativne politične račune.

Kaj bo z Ljubljansko pokrajino? — Se bo povrnil italijanski fašistični komisar, ker so Nemci rešili Mussolinija, ki so ga generali ob kapitulaciji zaprli? — Bodo Nemci postavili nemškega ljubljanskega advokata Luckmanna? — Ali pa bodo postavili celó Slovenca?

Ne; tega pa ne! Je preveč riskantno! Kdo si bo mazal roko, ko bo po navzlic žilavem odporu Nemcev vojne in s tem okupacije le slej ko prej konec? — Nikoli si ni bil pripravljen umazati rok; neglede na to, da ljudstvo med krvavo komunistično revolucijo nekako le mora doživeti konec vojne.

In naš politični geniji so našli salomonsko rešitev!

Nagovorili so škofa dr. Gregorija Rožmana, da je šel k Nemcem in jim za šefa Ljubljanske pokrajine predložil — generala Leona Rupnika. Seveda, Rupnik je bil poklicni vojak in zato politično popolnoma neangažiran. Tako zaradi Rupnika ne bo kompromitirana nobena stranka. Vsi politiki bodo ostali s čistimi rokami!

In poštenjak Rupnik, ki je bil oficir že v vojski ranjkega avstrijskega cesarja, kjer sta dana beseda in plemenitost še nekaj veljali, in ki so mu zagotovili, kako ga bodo vsi družno podprli, pa povrhu ni videl pred seboj nikakršnih političnih ciljev, ampak je na lastni koži čutil stisko naroda, je verjel in rekel: „No, če je že pač treba, bom pa za svoj narod tudi drek žrl...“ (Teh besed si nisem izmislil jaz — zaradi efekta. Bile so mimo mene že večkrat zapisane za javnost; izpričal pa jih je med drugim tudi poslanec Špindler Vekoslav, ki je bil pri teh dogajanjih soudeležen.)

In kakšen drek naj bi bil to?

Da je za varnost in dobrobit naroda Nemcem dopovedoval, kako veruje v nemško zmago, in da je zato pač moral tudi hajhtlerjevati...

In narod ga je razumel. Ne da bi sam to hotel in zasledoval, je njegova popularnost in priljubljenost hitro rastla; kar so dokazale množice ljudi na desetinah protikomunističnih taborov širom Ljubljanske pokrajine.

Prav tega pa so se politiki najbolj ustrašili. Kaj hitro so pozabili na obljube izza težkih ur po Grčaricah in Turjaku in začeli sestavljati zopet svoje račune za prihod Angležev, kot ob italijanski kapitulaciji. In to tako šarlatansko, da je stari Rupnik pred Nemci moral požreti tudi marsikateri njihov drek... (Npr. otročarije, ki jih je pozneje že v zdomstvu pompozno opisal pokojni polkovnik Vladimir Vauhnik v „Nevidni fronti“, itd. itd.)

Toda, ko ga je takrat na predlog škofa dr. Gregorija Rožmana poklical k sebi Vrhovni komisar za zasedeno ozemlje, koroški Gauleiter dr. Friedrich Rainer, je general Rupnik postavil svoje pogoje za prevzem mesta šefa Ljubljanske pokrajine. Med drugimi: Zagotovilo, da se s strani Nemcev na

Slovenskem ne bo nikdar več ponovilo leto 1941. Slovenski uradni jezik in slovensko šolstvo do same univerze. Da iz Ljubljanske pokrajine Nemci ne bodo pobrali nobenega moža za svojo vojsko in ga poslali na fronto. Predvsem pa — kar je za nas domobrance posebej pomembno: Da mu Nemci dovolijo ustanoviti Slovensko domobranstvo, ki naj mu poveljujejo slovenski častniki v slovenskem jeziku in se bo samo na Slovenskem borilo proti navalu mednarodnega komunizma.

Samo tako je nastalo Slovensko domobranstvo. Vse to je ohranjeno v kronikah in celo v slovenskih dnevnikih časopisih tiste septembrske dni leta 1943.

Pri uresničitvi te zamisli so generalu Rupniku pomagali predvsem trije, danes že pokojni častniki. V samem mestu Ljubljana in okolici stot. Dejan Suvajdžič; na Dolenjskem generalov sin, stot. Vule Rupnik, ki je s svojimi novomeškimi legionarji v legendarni bitki pri Zameškem na Krki nagnal v beg zasledujoče partizane z njihovimi italijanskimi tanki vred; na Notranjskem pa naš nepozabni predsednik Tabora, stot. Ludvik Kolman, ki je ob italijanski kapitulaciji s strogo vojaško resnostjo presodil položaj in s svojimi notranjskimi legionarji ni šel na Turjak pričakovat Angleže...

Narod je zopet sproščeno zadihal. V domobranstvo so se zčeli zlivati preostanki legionarjev, četnikov, klerikalcev, liberalcev, orlov, sokolov... vsi, ki se dotlej niso znali odločiti za nobeno stran. Samo v majhni Ljubljanski pokrajini je domobranstvo kmalu narastlo v oboroženo silo močne bojne divizije. Njegovi udarni bataljoni so pokrajino počistili zločinske komunistične golazne. Narod je zaslutil, da je domobranstvo že zametek po krblju Samu zopet prve slovenske narodne vojske. Zato je domobrance povsod navdušeno sprejemal in pozdravljal.

Vzporedno je šla — v brk boljševiski svetočni revoluciji — revolucija preroda slovenskega človeka po vodilu BOG - NAROD - DOMOVINA, v katero je gen. Rupnik zgostil idejno osnovo novega Slovenca. Za domobranstvom niso stali več klerikalci, liberalci — in še kdo — temveč samo Slovenci, ki so bili zazrti v bodočnost. Še nikdar — tudi ob Majski deklaraciji ne — ni bilo tolikega rodoljubnega navdušenja kot v Rupnikovi Ljubljanski pokrajini. Še nikdar slovenska zastava ni plapolala tako navdušeno, kot v brk Nemcem v Rupnikovi Ljubljanski pokrajini. Še nikdar ni Ljubljana doživela tako množičnega navdušenja kot na mogočnem protikomunističnem taboru 29. junija 1944. Še nikdar Slovenija ni videla manifestacij, kot so bili množični protikomunistični tabori širom Ljubljanske pokrajine, kjer je ljudstvo tekmovalo v narodnih nošah, dvigalo vihrajoče čiste slovenske zastave in v brk Nemcem gromko prepevalo slovensko himno... In kaj vse se je pomembnega zgodilo! In vse to je bila zasluga samo generala Rupnika, ki je zaradi tega samoslovenskega preroda novega slovenskega človeka pred okupatorjem pač moral — „verjeti v nemško zmago“ in „hajhtlerjevati“...

In vojna se je bližala koncu. Nemcem je na vseh frontah spet nezadržno pohajala sapa.

Kaj pa sedaj? —

Ker je general Rupnik poznal dogovore tripartitne konference Zaveznikov v Teheranu in Jalti, kjer je bilo sklenjeno tudi, da se Jugoslavija — sama osvobodi, se je ponoči dne 7. aprila 1945 na tajnem sestanku v vladni palači v Ljubljani dogovoril z Mihailovičevim poveljnikom za Slovenijo generalom Miodragom Damjanovičem, poveljnikom hrvaške armije JvVD gen. Matijo Parcem, načelnikom štaba Srbskega dobrovoljskega korpusa polk. Radoslavom Tatalovičem in tajnikom voditelja jugoslovanskega Zbora Dimitrija Ljotića, Boškom Kostićem, da se v Sloveniji skoncentrirane nacionalne oborožene sile uprejo Titovim partizanom v odločilni bitki. Gen. Rupniku so se za to postavili popolnoma na razpolago tudi odlično oboroženi bataljoni ROA-e (Ruska osvobodilna armija). In še hrvaški minister Ivica Frković mu je za to prišel ponuditi hrvaške domobrane celó z letalstvom.

To svojo zamisel je naslanjal na prepričanju, da demokratične zavezniške države Trsta ne bodo nikdar prepustile Titu, za katerim je stal Stalin; in Slovenija je bila vendar naravni prehod do Trsta. Danes vemo, da so si zahodni zavezniki naravnost želeli in računali z nadaljevanjem odpora nacionalnih sil proti Titu tudi še po koncu vojne na svetovnih frontah. (Med drugim lahko najdemo dokumente o tem tudi v slovenskem prevodu knjige Nikolaja Tolstoja „Minister in pokoli“, ki je vsem lahko dostopna, ker jo je do lanskega leta objavljala „Tabor“.)

Kaj vse bi bilo drugače, kot je potem bilo! Mogoče bi se že takrat Slovenija osamosvojila...

Toda v tistih usodnih trenutkih so zopet nastopili politiki. Še na sestanku pri škofu dr. Gregoriju Rožmanu dne 28. aprila 1945 so gen. Rupniku „dopovedovali“, da „vsak trenutek čakajo angleške tanke na ljubljanskih ulicah“. K temu je gen. Miodrag Damjanović, s katerim so naši politiki seveda imeli tesne stike, že pred 1. majem 1945 potegnil svoje čete čez Sočo — naproti Angležem in pustil Rupnika z domobranci na cedilu. Dne 3. maja 1945 so na sestanku na Taboru v Ljubljani politiki oklicali „svobodno Slovenijo“ v okvirju Federativne kraljevine Jugoslavije in odslovili gen. Rupnika s položaja poveljnika domobrancev. Ko so še Hrvati odposlanca Narodnega odbora slovenskih politikov praznih rok odslovili iz Zagreba in na svoj račun odšli proti Koroški, je bila usoda zapečatená...

Gen. Rupniku je uspelo samo še poslednjič posredovati pri Nemcih, da niso tej tragični komediji naredili konca, kakor so oni znali... Za to jih je bilo še kar zadosti v Ljubljani!

In Angležev tudi tokrat ni bilo...

Politiki so domobrance brez Rupnika skupaj s tisoči civilnega prebivalstva, ki se mu je posrečilo zbežati pred napadajočimi komunisti, katerim se nikdo več ni upiral, obesili na rep umikajočim se Nemcem in jih čez drn in strn poslali skozi Ljubelj na Koroško. Tam so jih Angleži razorožili in skupaj s civilisti strpali na Vetrinjsko polje. Ker v Sloveniji ni bilo proti Titu nikakršnega

odpora več, ki bi lahko upravičil njihovo intervencijo v tamkajšnji državljanski vojni, so se Angleži rešili partizanske drhali na Koroškem s tem, da so z njimi zbarantali predajo razoroženih domobrancev — v Teharje, Kočevski Rog... in sam ljubi Bog ve, kje vse so še strohnele njihove kosti...

In tedaj so politiki zopet izginili s površja zemlje... — In zopet je moral nastopiti popolnoma apolitični človek, primarij dr. Valentin Meršol, da je rešil predaje v Titovino vsaj še preostale civiliste... —

Tako je končala tudi ta avantura naših politikov. — S posledicami, zaradi katerih se po vsem svetu razsejani zdomci zbiramo, da v daljnji tujini izpričamo naš zgodovinski spomin in se poklanjamo veličastnemu liku najboljših slovenskega rodu, ki sta jih zgodovina in sama božja Pravičnost pozvali, da bi z novim Slovencem zgradili veseli dom svobodne Slovenije — pa jih je sredi požrtvovalnega boja za ta vzvišeni cilj pokončala človeška neumnost.

Ker pa zaradi njih mučeništva njihovega pohoda skozi slovensko zgodovino ne bo mogoče nikdar izbrisati — pa naj si komunistična usedlina in ob njej celó še nebogljene preostanki one tragične generacije zbeganih pastirjev še toliko prizadevajo, da bi za svoj okus prepleskali njihovo žarečo podobo — se bodo nekoč v za nas še sivi bodočnosti, ko bomo vsi udeleženci takratnega slovenskega križevega pota že strohneli in bodo splahnele sedaj še sveže žgoče strasti v revoluciji zmedenih pojmov in vrednot, novi Slovenci zavedeli, da je v svetlo bodočnost samostojne Slovenije možna samo pot, ki so jo v žrtvah, odpovedih, krvi in mučeništvu pokazali slovenski domobranci:

BOG - NAROD - DOMOVINA.

Za to hvala in večna slava našim mučencem.

Spominska proslava v Buenos Airesu

Kot že vsa leta, kar stoji Slovenska hiša, smo se tudi letos zbrali v njej v nedeljo, 6. junija popoldan k spominski proslavi žrtev komunistične revolucije in vojne v Sloveniji.

Ob štirih popoldne je delegat slovenskih dušnih pastirjev v Argentini msgr. dr. Alojzij Starc s somaševanjem šestih slovenskih duhovnikov daroval sv. mašo za vse žrtve komunistične revolucije in vojne ter je v pridigi povezal praznik Sv. Trojice z današnjo komemoracijo. Med sv. mašo je pod vodstvom ge. Anke Savelli-Gaserjeve pel SPZ Gallus.

Po končani sv. maši je sledila slovesnost pred spomenikom. Venec so položili prof. Tine Vivod in borci Emil Cof, Miha Benedičič in inž. Anton Matičič. Msgr. dr. Starc je zmolil molitev za rajne in z žalostinko „Gozdič je že zelen“ je bil ta del proslave končan.

Nato se je začela proslava v dvorani, kjer je bil Tine Kovačič slavnostni govornik. Njegov govor prinašamo v celoti na drugem mestu.

Sledeči odrski prizor je po zamisli Frida Beznika, ki je tudi režiral, zbral in

spisal Tone Rode. Prizorišče je pa pripravil Tone Oblak. Prizor sam nas je pa popeljal nazaj v ona strašna leta Grčaric, Turjaka in Grahovega, ko so zavedni Slovenci umirali in komunisti divjali po slovenski zemlji.

S pesmijo „Oče, mati...“, ki jo je kot vedno vse občinstvo zapelo stoje, je bila letošnja proslava končana. V naših srcih pa spomin na vse medvojnne žrtve nikdar in nikoli ne bo zamrl. Slava jim!

TINE KOVAČIČ

SPOMINSKA BESEDA

Kot nanizane jagode rožnega venca, tako se vrstijo že skoraj petdeset let domobranske proslave, ki nas tudi danes povezujejo v eno samo idejno skupnost. Pravijo, da čas celi rane in jih končno tudi zaceli. Vendar spomini so še prav tako živi, kot so se razvijali dogodki tiste dni. Mračni dogodki so v teku let postali bolj svetli. Svetli v smislu, da sta se dolgoletna globoka žalost in potrnost v naših srcih počasi, a nezadržno spreminjala v velik ponos na naše nepozabne domobrince. Ali je sploh kaj, kar se ni povedalo ali napisalo o njih v tako dolgi dobi?! Spomnil sem se besed, ki jih je napisal francoski duhovnik - pisatelj Michel Quoist: „Nični težjega kot to, da znaš pisati preprosto, kratko in razumljivo.“ — Torej pisati preprosto. In katera je bila največja vrlina teh naših fantov-junakov. Bili so preprosti ljudje, a z veliko začetnico. Pogosto je ta vrlina v današnjem zmaterializiranem svetu podcenjevana in omalovaževana. Pomislimo samo na učlovečenega Boga v Jezusu Kristusu. Bil je preprost mizar. Okoli sebe je zbral skupino preprostih ribičev. In danes smo priče, česa so bili zmožni ti ljudje.

Pobrs kajmo malo po spomnih tistih dni, ko so se dolge kolone domobrancev in civilistov pomikale proti Koroški. Bila je najlepša doba v ljubljani deželi pod Triglavom. Vsa narava je prekipevala v novo življenje. Vse v zelenju, polja kot preproge in travniki posejani z rožami barv. Bila je pomlad! Tudi naši fantje so bili v cvetu svoje mladosti, v pomladi svojega življenja. Kaj vse se je dogajalo v njihovih srcih? Z njimi so šli skriti upi in želje po mirnem življenju na domači zemlji. Doma je ostalo dekle, ki jo je ljubil in hrepenel ustvariti si družinico. Večletne želje po domačnosti na vasi, med dobrimi sosedi. Poslušati prijeten din-don farnih zvonov, ki vabijo v cerkev. Uživati lepote običajev, ki so se vrstili skozi leto. Čutili so nezadržan klic zemlje. Bil je konec velike vojne in vsi so pričakovali zamenjati orožje za plug. Vse to je vedno bolj ostajalo za njimi.

Kot petnajstleten fant se še danes spomnim, s kakšnim občudovanjem sem gledal mojega brata domobranca, kadar je prišel domov na kratek enodneven obisk. Želel sem biti kot on! Kar videl sem se v domobranski uniformi. Bile so sanje mladoletnika, ki so ostale le sanje.

Dovolite mi, da vam iz skrinjice mojih spominov povem zanimiv slučaj, ki nam slika obe strani domobranca; vojaka in človeka. Ko smo skupina šestih civilistov prišli v Podgoro, smo se naenkrat znašli v neprijetni družini rdečih tovarišev. Odpeljali so nas v Boroveljsko šolo, kjer je bilo že več pripornikov drugih narodnosti. Drugi dan, že zgodaj popoldne so prišli domobranci in v kratkem času pometli z rdečimi tovariši. Začeli smo bežati in seveda, proti naši volji, tudi mi. Bežali smo pred našimi domobranci. Kakšna ironija! In kako smo bežali, dragi moji! Ustavili smo se šele blizu polnoči v hribih okoli Šmarjete. In drugo jutro navsezgodaj smo bežali še naprej v Galicijo in nato v Železno Kapljo. Od naših nezaželenih spremljevalcev smo zvedeli, da je bil Rupnikov bataljon. Po tej novici nam je postal še jasen vzrok naše hitrosti. Ko smo se čez nekaj dni otresli neprijetne družine in prišli v Vetrinje, smo takoj poiskali domobrance Rupnikovega bataljona in jim čestitali za njihovo akcijo. Debelo so nas gledali, češ, kaj nam čestitate, ko ste pa morali bežati pred nami. Še danes mi zveni v ušesih vprašanje mladega domobranca v tako prijetno pojoči dolenjščini: „Ja, pa jo ni kdo od vas skupu?“ — Potolažili smo ga, da ne. Ker je bilo že pozno popoldne, so nas povabili na večerjo. Bila je nepozabno imenitna večerja v mojem življenju: trdo-črno mulje meso, s par krompirji. — Taki so bili naši fantje domobranci; veliki v svoji preprostosti. Gostoljubni, čistega in ljubeznivega srca. Kadar so v Vetrinju zaklali mulo, so jo potem razdelili med ostale vojake in nikdar niso pozabili na nas civiliste. Še tam so skrbeli za nas, kot so doma čuvali vasi in mesta pred rdečim nasiljem. Še tisto malo, kar so imeli, so delili s tistimi, ki niso nič imeli. Kakšna solidarnost teh vojakov-ljudi.

Kako živa mi je še slika, ko smo se poslavljali ob odhodu zadnjih domobrancev iz Vetrinja. Resni — ne potrti! Odločni — ne omahljivci! — „Kamor so šli drugi, gremo tudi mi!“ — je bila njihova zavestna odločitev.

Lahko bi se čez noč porazgubili v gozdovih Koroške. Lahko bi pobegnili! Prepričan sem, da jim niti na misel ni prišlo kaj podobnega. Zakaj? V čem je bila tista notranja sila, ki jim je narekovala izbrano pot? Odgovor je zelo preprost: zvestoba! Da, dragi moji! Čutili so nerazdružljivo povezanost do tistih, ki so bili že izročeni rdečim rabljem. Za tako odločitev je treba biti res cel človek, z eno besedo — junak. Velik zgled nam vsem, da ne bomo nikoli pozabili tega zgleda o zvestobi. Zavedali so se, kako drago bodo plačali svojo odločitev, a niso bili omahljivci. V njihovih žepih ni manjkalo rožnega venca ali Marijine svetinje okoli vratu. To niso bili njihovi amuleti, ampak preprosti izraz globoke vere, zakoreninjene v njihovih srcih iz roda v rod. In vsi vemo, kako strašne smrti so končali v breznih in jamah, raztresenih širom naše domovine. Kot rože, ki v jeseni odcveto, a ostanejo korenina. In ta po dolgi zimski dobi zopet vzcvete v vsej svoji lepoti. Tako je resnica, zakopana toliko let, končno izbruhnila na dan. Res, da ne vsa resnica, vendar, kot pravijo, božji mlinci meljejo počasi, a zanesljivo, tako bo tudi ostali del te velike resnice prišel na svetlo.

Že nekaj časa mi roji po glavi ena sama beseda, ki se pogosto uporablja doma v zvezi z našimi domobranci. Poraženi! V rimskem koliseju so bili dvoboji gladiatorjev, obeh oboroženih seveda: kdor je izgubil, je bil smatran za poraženega. Ali so bili prvi kristjani vrženi levom, seveda brez vsakega orožja, poraženi? Ali so bili res naši domobranci, razoroženi, izdani, zvezani z žico, postreljeni in zmetani v Roške jame — poraženi? Želel bi, da mi to obrazložijo takoimenovani narodni heroji, ki še danes uživajo neverjetne privilegije za tako nečloveško morijo. V Borovljah se je odigrala zadnja bitka in vsi vemo, kako se je končala. Zato: izdani in pobiti — da, poraženi — NE!

Ob tej priliki bi se rad spomnil še preživelih domobrancev, ki so potem služili pod drugo zastavo kot vojaki. Vseh, ki so ostali v korejskih grapah ali v vietnamski džungli. V sebi so nosili vedno neugasljiv plamen domobranstva.

Z današnjo domobransko proslavo smo spet nanizali eno jagodo na ta rožni venec spominov. In združuje nas samo ljubezen do teh naših preprostih junakov - mučencev. Slava jim!

NAŠI MRTVI

+ Ivan Kavčič st.

Med torontskimi Slovenci je prvega junija letos hitro odjeknila novica, da je preminul Ivan Kavčič st., znani gradbenik v Torontu.

Bil je eden stebrov slovenske emigracije v Kanadi ter velik dobrotnik obeh slovenskih cerkva ter slovenskih misijonarjev širom po svetu. Rojen je bil v Šetnjoštu nad Horjulom pred 81. leti v številni Kavčičevi družini. Bilo je deset otrok. Štirje bratje so bili domobranci, eden je padel že med revolucijo, trije pa so bili vrnjeni iz Vetrinja ter pomorjeni.

Ivan je bil od prvega dne pri Vaških stražah, služil je svojemu narodu ter obenem skrbel za svojo številno družino. Udba ga je zaprla in zaslisevala ter nato izpustila. Leta 1948 se mu je posrečilo pobegniti v Italijo ter je leto kasneje emigriral v Kanado. Sprva se je zaposlil na kmetiji ter kmalu sprevidel, da s premajhno plačo ne bo mogel dobiti družine v Kanado.

Kmalu se je osamosvojil in si s težkim delom prislužil toliko, da je septembra 1955. leta je bil že zopet skupaj z družino v Torontu, kjer je že imel zgrajeno novo hišo. Toda Ivan ni počival. Še kar naprej je garal in sodeloval

pri župniji Marije Pomagaj, pa tudi pri župniji Marije Brezmadežne s Čudodelno svetinjo je delo krepko podprl in kasneje postal njen član z vso družino. V družini je bilo devet otrok, ki so vsi dobro vzgojeni in poročeni in je tudi že 28 vnukov in vnukinj ter ena pravnukinja. Ko se je Slovenija osamosvojila, je bil pokojni Ivan srečen in vesel, da je to dočakal.

Ivana Kavčiča st. smo 4. junija pokopali s pogrebno mašo ob spremstvu številne množice sorodnikov in prijateljev.

Dragi Ivan! Mirno počivaj v kanadski zemlji. Ženi Francki in otrokom ter njihovim družinam ter sorodnikom pa naše iskreno sožalje!

Tvoj iskren prijatelj

Blaž Potočnik

+ Oskar Pavlovčič

Na svojem domu v San Martinu je umrl Oskar Pavlovčič. Pokojni je imel težko neozdravljivo bolezen in je dočakal 77 let.

Že v Ljubljani je bil fotograf in tu v Argentini je to delo dobro nadaljevala vsa družina Pavlovčič. Pavlovčičevi so tudi socialno pomagali Slovencem v San Martinu, saj je bila njih hiša več let slovenska šola.

Pokojni Oskar je bil redni naročnik Tabora.

Želimo mu miren počitek in vse dobro v Gloriji.

Občuteno sožalje gospe Boženi in družini ter bratu Ivanu.

+ Inž. Jože Rezelj

V petek, 25. junija 1993, je umrl po dogli neozdravljivi bolezni bivši domobranec inž. Jože Rezelj. Pokojnik je bil najmlajši član Slovenskega domobranstva.

Dopoldnil je 63 let in je bil sin dr. Rezlja.

Naše iskreno sožalje sestri Milki dr. Pezdirčevi in bratu Lojzetu in ostalemu sorodstvu.

+ Marija Amon roj. Loboda

Dne 27. junija 1993 nas je zapustila vdova Marija Amon roj. Loboda v 89. letu.

Kakih 12 let j bila priključena na voziček in je mirno prenašala svojo usodo. Njej je že pred večletimi umrl mož Milan Amon, ki je bil eden od vodilnih domobrancev na Gorenjskem.

Pokopal jo je dr. Jure Rode ob velikem spremstvu na pokopališče Olivos.

Naše doživeto sožalje sinovom: Marjanu, Janezu in Petru ter ostalemu sorodstvu.

+ Franc Perčič

9. maja je umrl v Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu Franc Perčič. Rodil se je 4. decembra 1906 v Šenčurju pri Kranju. Še zelo mlad fant je izgubil očeta v prvi svetovni vojni. Bil je poznan kot zelo pogumen mlad fant. Poročil se je s Francko Breštar, katera mu je rodila pet sinov in dve hčerki. Po poklicu šivilja, on pa krojač, sta si ravno lepo uredila življenje, ko je izbruhnila vojna. Moral je v partizane. Spoznal je njihove namene in od njih odstopil in se pridružil domobrancem. Bil je desetar za odsek Voklo. Med domobranci je bil dobro poznan kot zelo pogumen in pravičen mož.

Ob koncu vojne se je z nosečo ženo in dvema sinoma napotil čez mejo z mislijo, da so bo po nekaj tednih vrnil. Doma je pri sosedovih pustil sedem mesecev starega sina in dva starejša, da ga bosta pazila. Ženi je bilo zelo hudo po otrokih in zato se je kot dober mož in oče večkrat vrnil nazaj v domovino, da jih vzame s seboj. Sosed, kateri je zanje skrbrl, ga je na kolenih prosil, naj jih ne jemlje, ker je bil on v nevarnosti za svoje življenje, ker ga ni prijavil, ko se je vrnil. Kot mož dobrega srca, se ga je usmilil. Skrit je opazoval svoje otroke, ko so se med seboj pogovarjali. Ponoči pa jih je gledal, ko so spali. Vse to je poročal svoji ženi in ji lajšal skrb in bolečine materinega srca. Zaradi tega je bil nekajkrat v nevarnosti, da ga ujamejo.

V Avstriji sta se jima rodila še dve hčeri. Napotili so se v Ameriko in sicer na kmetijo v Mc Donald, Pennsylvania. Pridno sta delala in si prihranila nekaj denarja. Po enem letu se je sam napotil v Cleveland, da si tam poišče službo. Dobil je delo pri Morrison Products in tam delal do svoje upokojitve. Uredila sta si lep dom in si čimprej želela dobiti sinove v Ameriko. Starejši Filip je ušel čez mejo in skozi Italijo prišel v Ameriko. Mlajši se jim je tudi kmalu pridružil. Janez pa si je ustvaril družino in ostal doma. Zaradi očeta so ga večkrat nadlegovali in mu delali težave. Letos, ravno tri tedne pred očetovo smrtjo, je nenadoma umrl za srčno kapjo.

Francu Perčiču v Ameriki ni bilo posuto z rožami. Veliko je trpel zaradi sklepnega revmatizma. Pri delu je leta 1964 zgubil desno roko. Kmalu za tem je oglušel. To ga je zelo prizadelo, ker se je rad pogovarjal z ljudmi. Veliko je bral in ostal na tekočem, posebno v politiki. Ostal je zvest domobranskim načelom in je bil zelo zaveden protikomunist do konca. Vedno je podpiral društvo Tabor in se udeleževal njihovih prireditev. Po ženini smrti leta 1984 pa se je udeleževal le vsakoletnega spreveda in sv. maše v mesecu juniju na Orlovem vrhu Slovenske pristave.

V 86. letu ga je Bog poklical k sebi po večno plačilo.

Naj mu bo lahka ameriška zemlja!

-e-f

France Kozina: „TEMELJI OSVOBOJENJA“

Francé Dejak, Francé Kozina in Milan Zajec, vsi trije rešenci iz Roškega brezna imajo edinstvenmo prepričevalno moč o pomenu in namenu OF in NOB.

Vsi trije so že opisali svoja doživetja v Rogu. Vsak jih je podajal na njemu svojski način s svojimi osebnimi vtisi. Zaradi njih je utajevanje pokolov postalo nevzdržljivo.

Francé Kozina pa se sedaj loteva pokolov iz druge strani. Kot bivši prisilni partizanski oficir — toda dezertar, jih navidezno opisuje s partizanskimi očmi, njihovo podrobno organizacijo bolj kot pokole same.

Pri tem pa ostro pokaže razliko med njihovimi gesli narodnega osvobojenja, upora proti fašizmu ali nacizmu, borbe proti okupatorju, proti izdajalcem, kolaboracionistom ali kvizlingom in med resničnostjo te Narodne osvobodilne borbe, ki je dosegla svoj višek prav v Rogu in v Teharjih.

Tej partizanski resničnosti sta bili glavno orožje prevara in Špalirna brana, v Temeljih osvobojenja prvič podrobneje opisana. Partizanska resničnost pa na koncu koncev izzveni kot strahoten posmeh vsem njihovim osvobodilnim geslom.

Kozina se dobro zaveda, da bo njegovo pričevanje imelo kaj malo uspeha pri sedanji slovenski generaciji, kjer 30.000 slovenskih učiteljev še vedno polni mlade glavice s slavo OF in NOV. Zato naslavlja svoje pisanje na bodoče rodove, takrat ko bo zdrava pamet že našla pot v Slovenijo. Ti bodoči rodovi bodo lahko izbirali med tem, kaj je NOB pravzaprav bila — kot pravi:

„Ali zavestna epopeja celotnega slovenskega naroda za ustvarjanje trdnega temelja svoje narodne samozavesti in svoje lastne državnosti

ali pa brezsmiselna, strahotna groteska, razkošna predstava v slovenskem cirkusu zgodovine, ob igranju citer njenih modernih Neronov, namenjenih za navduševanje in za bodoči vzpon v življenje priklicane slovenske razumske in butalske drhali.“

S tem pa ni rečeno, da bi si že sedaj trezni Slovenci ne mogli ustvariti svoje sodbe.

Knjiga bo služila tudi bivšim domobrancem v potrdilo njihove samozavesti sedaj, v časih, ko želi uradna Slovenija na vsak način pomesti domobransko ime iz javnosti.

Vsak trezen Slovenec bo našel v knjigi obilo snovi za razmišljanje o usodi slovenskega naroda.

Knjiga pa bo postala trn v peti sedanjim uradnim tovarišem zgodovinarjem.

4. 12. 1992

Dragi Tone!

Škoda, da se tako hitro staramo. Bi se kar odločil, da bi Vas obiskal. Sem zdrav, hvala Bogu!

Dostikrat se čudim, da sem brez posebnih posledic prebil 8 in pol let po zaporih in 6 mesecev v smrtni celici, ko nisem nikdar vedel, če bom dočakal večera in drugega jutra. Je pa malo stradanja v mladosti res koristno, kot pravijo, da se to v starosti pozitivno pokaže. Naj bo, toda tistega stradanja ne privoščim prav nikomur, bilo ga je odločno preveč. Žalosti me, ko berem v „Taboru“ — pa tudi doma —, da naši sotrpini in soborci umirajo pri starosti okrog 70 let, ne da bi pred smrtjo dosegli popravo storjenih krivic. Namenoma nas stradajo, To je neizpodbitno.

M. S.

29. 11. 1992

Spoštovani g. inženir!

Vaše pismo sem prejela 30. oktobra, bila sem vesela novic, le novica o g. Kolmanu me je močno pretresla, saj sem njegove članke rada brala; v zadnji številki 9-10 „Tabora“ pa se je od svojih soborcev poslavljal, nisem mislila, da je bilo njegovo zdravje že tako na koncu. Resnično, bila sem zelo, zelo presenečena ob tej novici. Sicer pa naši ljudje v tujini tako mladi kot starejši mnogo umirajo. Dostikrat razmišljam, da bo vedno težje opravljati začrtano delo, ko se med nami vrste tako hitro redčijo. Sicer so v ozadju mladi, a med temi morajo biti ljudje, ki té spodbujajo.

Kar groza me je, ko berem, da je Slovenija posejana z množičnimi grobovi. Da! Kaj so takrat komunisti mislili? Čudno, da že takrat niso vsi ponoreli. Ti krvoločni gospodje že pol stoletja živijo tako mirno ali jih njihova vest res nič ne vznemirja, vsaj zadnja leta naj bi priznali, da so bili v strašni zmoti. Čakajo, da jih osvobodi smrt tega bremena. Ubogi sodelavci satana!

N.N.

Marec 1993

Dragi Anton!

Prav lepa hvala za Tvoje pismo. Kar mi daš vedeti, mi je dosti vredno, da lažje razumem.

Prejel sem tudi „Tabor“ in tako zvedel za Tvojo 80-letnico, za kar Ti čestitam. Je mogoče, da nisva prav daleč eden od drugega doma. Ali v letih

sem malo za Tabo: star sem sedaj 63 let. Zaradi tega sem tudi zgrešil vojsko. Doma sem iz Loške Doline. Odšel sem od doma novembra 1949. leta. Tista pot za mene ni bila dosti lažja, kakor ste jo imeli vi drugi, ki ste bili pri domobrancih in ste ostali živi. Še predno sem prišel do meje, sem bil izdan, ujet in sem moral uporabiti vse, tudi božjo pomoč, da sem se rešil. Bil sem v Trstu nekaj več kot eno leto, potem sem pa odšel v Kanado. Prvo leto sem bil v rudniku zlata, nato eno leto v gozdu, kjer sem delal na žagi, pri gradnji električne centrale, pri gradnji cest in še več drugega. Zadnjih 36 let sem ribič. Ker sem videl in občutil vojsko, mi je poznano vse hudodelstvo rdečih in vas zato preživele domobrance v vsem razumem in vas cenim. Ne morem si pomagati, da se ne bi vedno spominjal mojih sosedov, sorodnikov in drugih, od katerih so bili nekateri prav malo starejši od mene. Za mene so sedaj svetniki, saj so umrli skoraj na isti način, kakor je Jezus pred dva tisoč leti. Čutim se jim dolžan prav kakor vam drugim, ki ste ostali živi.

Življenje tu v tej deželi je verjetno prav tako, kakor v drugih. Človek je deležen težkega dela, dosti dobrega in slabega. Zdi se mi, da zdravju pomaga, če je človek vedno zaposlen in tako se za sedaj nimam dosti kaj potožiti. Sem poročen, s štirimi otroki, moj brat in sestra pa živita v naši deželi. Vsa ta leta tu sem imel zelo malo zvez z našimi ljudmi in zaradi tega sem tako kasno zvedel za „Tabor“. Mislim dosti, kako bi se dalo kaj narediti za naš politično razkopani narod, da se ga ohrani. Ali je možno, da bodo naši ljudje začeli boljše misliti, če se jim nič ne svetuje? Kot izgleda, rdeči v večini kontrolirajo mišljenje, posebno mlajšim ljudem. Takorekoč je samo 15% poštenih naših ljudi, ki vedo kaj delajo, katerim gre vsa čast. Pot je še dolga ali odprta.

Hvala Ti za Tvoje delo in Tvoj trud.

Želim Ti vesele Velikonočne praznike in te lepo pozdravljam.

S. F.

ZAHVALA

Ker mi je popolnoma nemogoče, da bi se zahvalil vsakomur posebej, izkoriščam možnost, da se preko strani Tabora doživeto zahvalim vsem — od družine našega nepozabnega predsednika, pokojnega stot. Ludvik Kolmana, ki me je že na letališču v Chicagu sprejela kot svojega, preko vseh, ki so se mi približali, mi stisnili roko, me sprejeli v svojih domovih in mi izkazali nepozabne pozornosti na mojem popotovanju skozi Združene države in Kanado nazaj do Clevelanda, kjer mi je živa lutka v slovenski narodni noši, mala vnukinja tudi že pokojnega neumornega soborca, Milka Pusta, v slovo izročila dražesten slovenski šopek.

Za domobranksko zvestobo Bogu - Narodu - Domovini vsem, vsem: Pristrčno hvaležen Bog plačaj! — Vsi ste mi ostali zapisani globoko v srcu.

Dr. Stanko Kociper

DAROVALI SO

Od 16. 4. 1993 do 15. 6. 1993

ZA ROŽMANOV DOM:

	v pesih		v dolarjih
Lisjak Karel	5	Oblak Tone	20
Lempret Alojzij	5	N. N., Hurlingham	3
Osterc Micka	10	Bojc Karel	30
Podržaj Tone	10	Štepec Slavko	15
Za pobite domobrance		Kolar Ludvik	12
Buda Stane	20	Jakoljevič Tone	6
		Medved Tone	6
		Medved Ana st.	4
		V spomin na pok. Ireno Primožič:	
		Pechaver Tone	100
		V spomin na pok. mamo	
		Štepec Jožefo:	
		Franc - Mara Hren	50

TISKOVNI SKLAD TABOR:

	v pesih		v dolarjih
Artač Viktor	35	SOCIALNI SKLAD TABOR:	
Kastelic Anton	5		
Marolt Anton	5		
Opeka Alojzij	5		
Razinger Blaž	5		
Dr. Zupanc Franc	5		
Benedičič Miha	5		
Čepon Anton	15		
Buda Stane	10		

SOCIALNI SKLAD TABOR:

	v dolarjih
Phaifer Gabrijela - Ciril	25
Drev Katica	20
Štepec Ciril	20
Vrhovnik Vinko - Marija	20
Hočevar Jože inž.	34
Skubic Janez	17
Rupnik Franci	10
Košir Anica	3
Vrankar Ivan	3
Ob smrti Irene Primožič:	
Dejak Franc - Meta	60
V spomin na pok. mamo	
Štepec Jožefo:	
Hren France - Mara	50
V spomin na pobite domobrance:	
Vavpetič Blaž - Marija	30

VSEBINA

I. Korošec: Ireni — Ivanki Primožič — na grob _____	145
V. Udovč: Samo Rupnikov udarni bataljon _____	146
+ Vencelj Dolenc _____	151
NAŠI MOŽJE _____	153
Dr. S. Kociper: Ustanovitev in žaloigra Slovenskega domobranstva (ponaatis iz l. 1970) _____	159
ZA ČASTNO GALERIJO SLOVENSKE ZGODOVINE 168/9	
Počastitev domobrancev v domovini _____	170
Počastitev domobrancev na ameriški celini _____	173
NAŠI MRTVI _____	187
MNENJA IN VRENJA _____	190
IZ PISEM _____	191
DAROVALI SO _____	III

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Takšni bodo ostali v spominu slovenskega naroda iz roda v rod. Ponos svojega rodu. Najboljše, kar je rodila slovenska poštena kri v vzburku svoje zgodovinske heroike. Preko njih je drobcen slovenski narod postal luč na svetilniku svobodoljubnega človeštva; narod prvoborcev proti komunistični temi.
Slovenski domobranci!

Hurlingham
Sucursal
Correo
Argentino
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 1596

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619